

**Vilniaus universiteto Teisės fakulteto
Privatinės teisės katedra**

Deimenos Uselytės
V kurso, civilinių ginčų
studijų šakos studentės

Magistro darbas

**Absolutūs sprendimų negaliojimo pagrindai
Absolute Grounds for the Invalidity of Decisions**

Vadovė: doc. dr. Vīgita Vėbraitė

Recenzentas: lekt. dr. Sigitas Barakauskas

Vilnius
2021

ANOTACIJA IR PAGRINDINIAI ŽODŽIAI

Šiame magistro darbe analizuojami CPK 329 straipsnio 2 ir 3 dalyse įtvirtinti absoliutūs ir santykinai absoliutūs sprendimo negaliojimo pagrindai ir iškylančios problemos taikant šiuos pagrindus. Siekiant, kad šių pagrindų taikymas praktikoje būtų kuo aiškesnis, šio darbo tikslas išanalizuoti apeliacinės ir kasacinės instancijos teismo nutartis naikinant žemesnės instancijos teismų sprendimus dėl absoliučių sprendimo negaliojimo pagrindų. Taip pat pateikiami galimi iškilusių problemų sprendimo būdai.

Pagrindiniai žodžiai: apeliacija, kasacija, teismo veikla *ex officio*, tinkamas procesas, viešasis interesas, sprendimo panaikinimas.

This work analyses absolute and relatively absolute grounds for the invalidity of decisions which are regulated in Lithuanian Code of Civil Procedure Article 329. Also this work analyses some problems that arises when the court applies these grounds. In order that application of these grounds be as clear as possible, the purpose of this work is to analyse decisions of courts when the decision of lower instance reversible because of absolute ground for the invalidity of decisions. Also this work provides solutions to problems that arise.

Keywords: appeal, cassation, court activity *ex officio*, due process, public interest, annulment of the decision.

TURINYS

ĮVADAS	2
1. Absoliučių sprendimo negaliojimo pagrindų instituto įtvirtinimo poreikis	4
1.1. Teismo pareiga ex officio tikrinti absoliučius sprendimo negaliojimo pagrindus 5	
1.2. Teisė į tinkamą procesą.....	7
2. Absoliutūs sprendimo negaliojimo pagrindai	9
2.1. Byla išnagrinėta neteisėtos sudėties teismo	10
2.2. Pirmosios instancijos teismas nusprendė dėl neįtrauktų dalyvauti byloje asmenų materialiųjų teisių ir pareigų	14
2.3. Pirmosios instancijos teismo sprendimą priėmė ne tas teisėjas, kuris nagrinėjo bylą 16	
2.4. Sprendimas, nutartis yra be motyvų (sutrumpintų motyvų)	19
2.5. Byloje nėra teismo posėdžio protokolo, kai ji išnagrinėta žodinio proceso tvarka 24	
2.6. Buvo pažeistos bylų rūšinio teisingumo bendrosios kompetencijos ar administraciniam teismui taisyklės	28
2.7. Pirmosios instancijos teismas išsprendė ne visus byloje pareikštus reikalavimus ir bylos negalima išskirti šio Kodekso 327 straipsnio 2 dalyje nustatyta tvarka	31
3. Santykinai absoliutūs sprendimo negaliojimo pagrindai.....	35
3.1. Pirmosios instancijos teismas išnagrinėjo bylą, kai nebuvo nors vieno iš dalyvaujančių byloje asmenų, kuriam nebuvo pranešta apie teismo posėdžio laiką ir vietą 36	
3.2. Nagrinėjant bylą pirmosios instancijos teisme, buvo pažeistos proceso kalbos taisyklės.....	38
4. Absoliučių sprendimo negaliojimo pagrindų sukeliama padariniai	41
4.1. Sprendimo panaikinimas.....	41
4.2. Proceso atnaujinimas	42
4.3. Probleminiai aspektai.....	44
IŠVADOS	49
ŠALTINIŲ SĄRAŠAS	51
SANTRAUKA	61
SUMMARY	62

ĮVADAS

Temos aktualumas. Ši tema civilinio proceso teisės teorijoje nėra plačiai analizuojama, tam tikrų pagrindų reglamentavimas pasikeitęs, todėl ne visai aiškus absoliučių sprendimo negaliojimo pagrindų taikymas praktikoje. Taip pat aktualu išanalizuoti naujausią teismų praktika nagrinėjama tema, nes ji nuolat kinta. Kadangi asmens teisė į tinkamą teismo procesą turi būti užtikrinta nagrinėjant kiekvieną civilinę bylą, o absoliučių sprendimo negaliojimo pagrindų nustatymas visais atvejais sukelia rimtas pasekmes t. y. sprendimo panaikinimą, šių pagrindų analizė gali padėti tiek rengiant apeliacinius ar kasacinius skundus, tiek juos nagrinėjant.

Darbo tikslas. Atsižvelgiant į tai, kad šio darbo tyrimo objektas aiškiausiai atsiskleidžia analizuojant teismų praktiką, todėl pagrindinis tikslas išanalizuoti tiek apeliacinės instancijos teismo, tiek kasacinio teismo nutartis grąžinant bylą žemesnės instancijos teismui dėl absoliučių sprendimo negaliojimo pagrindų. Tokį darbo tikslą nulėmė tai, kad teisės doktrinoje nėra nustatyta išsamių ir aiškių kriterijų kuriais remiantis būtų pagrįstai taikomi šie negaliojimo pagrindai. Tai, kad egzistuoja problema dėl šių pagrindų tinkamo taikymo pagrindžia ir teismų praktika, kurioje matyti, kad teismas kartais arba išvis nepastebi absoliutaus sprendimo negaliojimo pagrindo arba pritaiko jį nepagrįstai.

Darbo uždaviniai:

- 1) Atskleisti absoliučių sprendimo negaliojimo pagrindų instituto įtvirtinimo poreikį ir reikšmę, teismo vaidmenį nustatant absoliučius sprendimo negaliojimo pagrindus;
- 2) Analizuojant kiekvieno absoliutaus sprendimo negaliojimo pagrindo aiškinimą apeliacinės ir kasacinės instancijos teismuose, nustatyti pagrindines CPK 329 straipsnio 2 ir 3 dalies taikymo problemas;
- 3) Atskleisti absoliučių sprendimo negaliojimo pagrindų nustatymo padarinius, pateikti galimas problemas ir jų sprendimo būdus;

Tyrimo objektas. Darbe bus nagrinėjami CPK 329 straipsnio 2 ir 3 dalyse nurodyti absoliutūs ir santykinai absoliutūs sprendimo negaliojimo pagrindai.

Tyrimo metodai. Magistro darbe naudojami šie mokslinio tyrimo metodai:

- 1) Istorinis – šio metodo pagalba trumpai aptariamas kai kurių absoliučių sprendimo negaliojimo pagrindų kitimas keičiantis teisiniam reguliavimui;
- 2) Sisteminis – šis metodas naudojamas tam, kad remiantis teisės doktrina ir teismų praktika atskleisti pagrindines absoliučių sprendimo negaliojimo pagrindų taikymo sąlygas;

- 3) Lingvistinis – šis metodas naudojamas civilinio proceso kodekse nustatytų normų ir reikalavimų reikšmei atskleisti;
- 4) Loginis – šio metodo pagalba vertinami teismų sprendimų, teisės doktrinos ir teisės normų pagrįstumas, formuojama autorės nuomone tam tikrais probleminiais klausimais;
- 5) Aprašomasis – šis metodas daugiausiai naudojamas aptariant tam tikrų teisės normų aiškinimą teisės doktrinoje.

Darbo originalumas Absoliutūs sprendimo negaliojimo pagrindai magistro darbuose nagrinėti tik 2005 ir 2012 metais. Juose didelis dėmesys skirtas aptariant absoliučių sprendimo negaliojimo pagrindų sąsajoms su civilinio proceso principais, taip pat aptariama absoliučių sprendimo negaliojimų pagrindų istorinė raida, todėl šiame magistro darbe tik trumpai aptariama teisė į tinkamą teismo procesą ir tik analizuojant tam tikrus pagrindus aptariamas ankstesnis reguliavimas. Šiame darbe daugiausia dėmesio skirta pačių pagrindų aiškinimui, jų taikymui naujausioje teismų praktikoje, kadangi ankstesniuose darbuose dėl kitų klausimų aptarimo ir nedidelės apimties, jie nėra aptariami pakankamai plačiai ir aiškiai. Taigi šio darbo originalumas pasireiškia būtent per gilesnę naujausią teismų praktikos analizę. Taip pat keitėsi CPK reglamentavimas, tuo pačiu tai turėjo įtakos kai kurių absoliučių sprendimo negaliojimo pagrindų taikymui, todėl šiuo požiūriu minėti darbai nebeaktualūs ir dėl to aktualu panagrinėti naujausią teismų praktiką. Teisės doktrinos, straipsnių, kuriuose sistemiškai ir plačiai aptariama ši tema nėra, apsiribojama tik trumpu šių pagrindų aiškinimu. Taip pat šiame magistro darbe iškeliama keli probleminiai klausimai, kurie nėra analizuoti moksliniuose darbuose t.y. problemos vykdymo procese esant galimybei, kad sprendimas bus panaikintas dėl absoliučių sprendimo negaliojimo pagrindų, išlaidų už advokato pagalbą atlyginimas.

Svarbiausi šaltiniai Atsižvelgiant į tai, kad šios temos esmė ir problematika labiausiai atsispindi teismų praktikoje, pagrindinis šaltinis nagrinėjant šią temą buvo visų Lietuvos grandžių teismų sprendimai, taip pat EŽTT sprendimai, nes absoliutūs sprendimo negaliojimo pagrindai glaudžiai susiję su EŽTK įtvirtinta teise į tinkamą teismo procesą. Taip pat atskleidžiant šios temos teorinę pusę, nagrinėjami civilinio proceso teisės specialistų (Egidijaus Laužiko, Artūro Driuko, Valentino Mikelėno, Vytauto Nekrošiaus ir kitų) vadovėliai. Kiekvieno pagrindo platesniam atskleidimui analizuojami su tam tikru sprendimo negaliojimo pagrindu susiję magistro baigiamieji darbai.

1. Absoliučių sprendimo negaliojimo pagrindų instituto įtvirtinimo poreikis

Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso (toliau – CPK) 327 straipsnis nustato tik keletą atvejų, kada apeliacinės instancijos teismas turi teisę bylą grąžinti pirmosios instancijos teismui nagrinėti iš naujo. Tokia ribota teismo teisė visų pirma paaiškinama proceso koncentruotumu ir siekiu užtikrinti, kad byla keliautų iš instancijos į instanciją ir negrįžtų atgal. Visų antra tai paaiškinama apeliacijos prigimtimi (Laužikas et al., 2005, p. 305) nes Lietuvoje įtvirtintas ribotas apeliacijos modelis, kuris reiškia ne pakartotinį bylos nagrinėjimą, o sprendimo teisėtumo ir pagrįstumo patikrinimą (Driukas et al., 2009, p. 18).

Nors visiškos ir ribotos apeliacijos modeliuose teisės grąžinti bylą pirmosios instancijos teismui apimtis skiriasi, tačiau abiem atvejais šurkštūs civilinio proceso pažeidimai lemia šios teisės įgyvendinimo pagrindą (Ambrasaitė, 2002 cituota Bričkutė, 2005, p. 51). Net tarpukario laikotarpiu Lietuvoje vyravus visiškosios apeliacijos modeliui, teisė grąžinti bylą pirmosios instancijos teismui nagrinėti iš naujo galėjo būti įgyvendinta tik tuomet, kai byla pirmosios instancijos teisme išnagrinėta nesilaikant bendrųjų principų, įtvirtintų Civilinės teisenos įstatyme (Butkys, 1938 cituota Žilvytė, 2004, p. 9). Tai patvirtina išvadą, kad esminių proceso nuostatų pažeidimas bet koku atveju lemia bylos grąžinimą pirmos instancijos teismui.

Viena iš išimčių kai teismas grąžina bylą pirmosios instancijos teismui nagrinėti iš naujo yra kai nustatomi absoliutūs sprendimo negaliojimo pagrindai. Grąžinti bylą pakartotiniam nagrinėjimui reikia dėl to, jog tinkamo proceso pirmosios instancijos teisme nebuvo, todėl jį reikia pakartoti (Laužikas et al., 2005, p. 306). Bylos perdavimas pirmosios instancijos teismui iš naujo šiuo atveju yra vienintelis būdas, kurio pagalba galima atstatyti pažeistą dalyvaujančių byloje asmenų teisę į tinkamą teismo procesą pirmojoje instancijoje. Priešingu atveju bylos užbaigimas priimant sprendimą apeliacinės instancijos teisme reikštų, kad dalyvaujantys byloje asmenys tinkamai nepasinaudojo viena teismine instancija (Driukas et al., 2009, p.153). Taigi galima daryti išvadą, kad siekis užtikrinti asmens teisę į tinkamą procesą nusveria proceso koncentruotumo principą t.y. grubūs proceso teisės pažeidimai negali būti pateisinami iškeliant proceso operatyvumo principą.

1.1. Teismo pareiga *ex officio* tikrinti absoliučius sprendimo negaliojimo pagrindus

Nors CPK 326 straipsnis sprendimo panaikinimą ir bylos gražinimą pirmosios instancijos teismui įvardija kaip teismo teisę, tačiau reikėtų pažymėti, kad absoliučių sprendimo negaliojimo pagrindų atveju tai yra teismo pareiga, o ne teisė.

CPK 320 straipsnis nustato, kad pagal bendrąjį principą, apeliacinės instancijos teismas nagrinėja bylą neperžengdamas apeliaciniame skunde nustatytų ribų. Tuo pačiu įtvirtinama, kad apeliacinės instancijos teismas *ex officio* patikrina ar nėra absoliučių sprendimo negaliojimo pagrindų. Tai lemia, kad bylos nagrinėjimo apeliacine tvarka ribas sudaro apeliacinio skundo faktinis ir teisinis pagrindas bei absoliučių sprendimo negaliojimo pagrindų patikrinimas. Kadangi absoliutaus sprendimo negaliojimo pagrindas reiškia teisės į tinkamą procesą pažeidimą, galima daryti išvadą, kad teismas *ex officio* juos patikrinęs įsitikina, kad šalims buvo užtikrinta teisė į tinkamą procesą.

Įstatymo leidėjo nustatyta pareiga teismui *ex officio* tikrinti absoliučius sprendimo negaliojimo pagrindus siejama su viešuoju interesu. Nors privatus šalių ginčas tiesiogiai liečia tik bylininkus, visuomenė taip pat yra suinteresuota, kad pamatinės jos narių teisės, taip pat teisė į teisingą teismą, būtų realiai įgyvendinamos, o galimos teisinės klaidos – ištaisytos (Driukas et al., 2009, p.15).

Šio instituto sąsajos su viešuoju interesu gali lemti dispozityvumo principo ribojimus. Šiuo aspektu aktuali CPK 308 straipsnio 1 dalis, kuri numato, kad apeliantas turi teisę atsisakyti apeliacinio skundo iki baigiamųjų kalbų, o jei skundas nagrinėjamas rašytinio proceso tvarka – iki skundo nagrinėjimo iš esmės pradžios. Doktrinoje siūloma jau pasirengimo bylos nagrinėjimui apeliacine tvarka stadijoje išsiaiškinti ar nėra absoliučių sprendimo negaliojimo pagrindų (Laužikas et al., 2005, p. 298). Remiantis CPK 308 straipsnio 1 dalimi ir 42 straipsnio 2 dalimi, teismas nepriima apeliacinio skundo atsisakymo jeigu tai prieštarauja viešajam interesui ar imperatyvioms įstatymo nuostatoms. Taigi kyla klausimas kaip teismas turėtų elgtis jei pasirengimo stadijoje *ex officio* nustato absoliutų sprendimo negaliojimo pagrindą, tačiau apeliantas atsisako apeliacinio skundo. Iš vienos pusės nepriimant apeliacinio skundo atsisakymo galėtų būti pažeistas dispozityvumo principas. Tačiau kaip ir minėta absoliučių sprendimo negaliojimo pagrindų nustatymas reiškia viešojo intereso pažeidimą (Aurių kolektyvas, 2005, p. 418), todėl manytina, kad egzistuojant CPK 329 straipsnio 2 dalyje nurodytiems absoliutiems sprendimo negaliojimo pagrindams teismas turėtų atsisakyti priimti apeliacinio skundo atsisakymą ir taip apginti visuomenės interesą, kad būtų ištaisytos teismo padarytos

klaidos. Tuo pačiu nekyla abejonių, kad apeliaciniame skunde nurodžius santykinai absoliutų negaliojimo pagrindą, o vėliau tokio skundo atsisakius, teismas tokį atsisakymą turėtų priimti, nes šiuo atveju tik pats asmuo, kurio teisės pažeistos, gali nuspręsti ar toks pažeidimas paveikė teismo proceso teisėtumą.

Problema, kad apeliacinės instancijos teismas nors ir tikrina absoliučius sprendimo negaliojimo pagrindus *ex officio*, bet jų nenustato t.y. kad egzistuoja sprendimo negaliojimo pagrindas pastebi tik kasacinis teismas. Pavyzdžiui vienoje byloje, tiek pirmosios instancijos teismas, tiek apeliacinės instancijos teismas išsprendė bylą nenustatęs, kad pažeistas rūšinis teisingumas. Tokį pažeidimą nustatė tik kasacinis teismas ir perdavė bylą nagrinėti administraciniam teismui (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. birželio 13 d. nutartis civilinėje byloje). Tai gali pagrįsti išvadą, kad nors teismui nustatyta pareiga *ex officio* tikrinti absoliučius sprendimo negaliojimo pagrindus, tačiau tikėtina, kad apeliantui negrindžiant jais savo apeliacinio skundo, teismas dėl didelio darbo krūvio tinkamai neįsigilinęs į bylos medžiagą, šių pagrindų nenustatys. Pasitaiko net atveju, kai apeliantas nurodo absoliutų sprendimo negaliojimo pagrindą, tačiau apeliacinės instancijos teismas vis tiek dėl jo visiškai nepasisako. Pavyzdžiui vienoje byloje apeliantas teigė, kad pirmosios instancijos teismo nutartis turi būti panaikinta, nes teismas buvo šališkas, t.y. konstatavo, kad vienos šalies teisės svarbesnės už kitos šalies teises. Tačiau analizuojant apeliacinės instancijos teismo nutartį, matyti, kad visiškai nieko dėl to nepasisakyta ir nutartis palikta nepakeista (Lietuvos apeliacinio teismo 2012 m. gruodžio 20 d. nutartis civilinėje byloje).

Taigi matome, kad klaidą gali padaryti ir apeliacinės instancijos teismas, todėl apeliacija ir nėra vienintelė galimybė patikrinti sprendimo teisėtumą. Nors ne kiekvienas teisės normos pažeidimas gali būti kasacijos pagrindas, tačiau manytina, kad esant absoliutiems sprendimo negaliojimo pagrindams, šie pažeidimai turi esminės reikšmės vienodam teisės aiškinimui ir taikymui, nes jie pažeidžia esmines civilinio proceso nuostatas. Ir kitų valstybių civilinio proceso įstatymai dažniausiai nustato, kad esant grubiems, rimtiems, esminiams proceso teisės normų pažeidimams, egzistuoja pagrindas bylą nagrinėti aukščiausiajame teisme (Laužikas, 2005, p. 314).

Tačiau reikia atkreipti dėmesį, kad nors įstatymas tiesiogiai neįvardija tokių atvejų, tačiau teismas gavęs skundą ne visada tikrins absoliučius sprendimo negaliojimo pagrindus. Tai paaiškinama tuo, kad absoliučių sprendimo negaliojimo pagrindų patikra yra ne kas kita, kaip teismo procesinio sprendimo teisėtumo vertinimas, kuris galimas tik teisėtai pradėto apeliacinio proceso metu, todėl konstatavęs apeliacinio proceso byloje negalimumą apeliacinės instancijos teismas neatlieka absoliučių sprendimo (nutarties)

negaliojimo pagrindų buvimo patikros nei *ex officio*, nei pagal apelianto skunde išdėstytus argumentus (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. spalio 27 d. nutartis civilinėje byloje).

Taigi tiek išimtinė teisė (arba pareiga) grąžinti bylą pirmos instancijos teismui, tiek teismo pareiga *ex officio* tikrinti absoliučius sprendimo negaliojimo pagrindus rodo šių pažeidimų didelę reikšmę. Esminiai proceso teisės pažeidimai, padaryti nagrinėjant bylą pirmosios instancijos teisme gali lemti tai, kad proceso pirmosios instancijos teisme negalėsime įvardyti, kaip teismo proceso, o priimto sprendimo – teismo sprendimu. Tokių pažeidimų ištaisymas apeliacinės instancijos teisme gali apriboti asmens galimybę pasinaudoti gynybos priemonėmis, kurios galimos tik pirmosios instancijos teisme (pavyzdžiui, trečiojo asmens įtraukimas į bylą) (Engelmanas, 2000 cituota Žilvytė, 2004, p. 9). Teisė grąžinti bylą pirmosios instancijos teismui turi užtikrinti, kad byla būtų pilnai išnagrinėta žemesnės instancijos teisme ir tik vėliau perduota aukštesnės (apeliacinės) instancijos teismui, užtikrina asmens teisę į tinkamą procesą jau pirmosios instancijos teisme, į kuri asmuo kreipiasi tikėdamasis, jog bus apgintos jo teisės ir tik vėliau, jei liks nepatenkintas šiuo sprendimu, kreipsis į aukštesnės instancijos teismą (Žilvytė, 2004, p. 12).

1.2. Teisė į tinkamą procesą

Asmens konstitucinė teisė kreiptis į teismą kartu reiškia teisę į tinkamą procesą (Lietuvos apeliacinio teismo 2020 m. lapkričio 5 d. nutartis civilinėje byloje). Kaip ir minėta, absoliutūs sprendimo negaliojimo pagrindai reiškia, kad nebuvo tinkamo teismo proceso. Taigi aktualu panagrinėti teisės į tinkamą teismo procesą turinį.

Tinkamo teismo proceso principas yra tiesiogiai susijęs su kitais civilinio proceso teisės principais: teisėjų nepriklausomumo ir nešališkumo, teisingumą vykdo tik teismai ir kt., o kai kurie iš jų yra teisės į teisingą teismą principo sudėtinė dalis: proceso viešumo, lygiateisiškumo, teisės būti išklaustyti, tinkamo pranešimo apie teismo atliekamus procesinius veiksmus principai (Driukas et al., 2005, p. 238). R. Jurka teigia, kad teisė į teisingą teismą gali būti vadinama teise į tinkamą procesą, t.y. šios teisės iš esmės sutampa (Jurka, 2005 cituota Idzelytė, 2011, p. 10). Kiti autoriai šią teisę dar vadina teise į sąžiningą procesą (Laužikas et al., 2003, p. 152). Taigi galima daryti išvadą, kad tiek teisės į teisingą teismą, tiek teisės į tinkamą procesą, tiek teisės į sąžiningą procesą elementai iš esmės sutampa.

Šis principas tiesiogiai įtvirtintas ne tik Lietuvos Respublikos teismų įstatymo 34 straipsnyje, tačiau ir Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos (toliau – EŽTK) 6 straipsnyje. Tai parodo šio principo svarbą ir visuotinumą.

Teisės į tinkamą procesą turinys labai platus, jis apima daug nuostatų, tačiau remiantis absoliučių sprendimo negaliojimo pagrindų baigtiniu sąrašu galima daryti išvadą, kad ne visų elementų pažeidimai vertinami kaip esminiai ir ne visi lemia sprendimo panaikinimą. Pavyzdžiui teisės į tinkamą procesą principo turinį sudaro teisė, kad šalių ginčą teismas išspręstų per protingai trumpą laiką, nes „lėtas“ teisingumas yra blogas teisingumas (Laužikas et al., 2003, p. 153). Tačiau toks pažeidimas nelemia sprendimo panaikinimo manytina dėl to, kad panaikinus sprendimą nebūtų atkurta asmens teisė į tinkamą procesą, o tik dar labiau pailgėtų proceso laikas.

Taigi tam, kad suprasti kiekvieno absoliutaus sprendimo negaliojimo pagrindo nustatymo priežastį tikslinga išvardinti esminius šio principo elementus. Visų pirma šalių ginčą turi nagrinėti nešališkas teismas, teismas turi būti sudarytas pagal įstatymą. Visų antra svarbu, kad šalims, kitiems proceso dalyviams turi būti užtikrinta teisė teismo posėdyje kalbėti savo gimtąja kalba ir turėti vertėją, turi būti sudarytos tinkamos sąlygos susipažinti su visa bylos medžiaga. Taip pat svarbu, kad teismas privalo išklaudyti kiekvieną šalį, laiku informuoti apie teismo posėdžio vietą ir laiką (Laužikas et al., 2003, p. 152-153). Teisės būti išklausytam principas yra vienas reikšmingiausių teisės į tinkamą procesą aspektas ir gali būti laikomas kaip pagrindinė tinkamo proceso vertybė (Jonaitis, 2008 cituota Šumkovska, 2012, p. 19). Nors ir netiesiogiai, tačiau EŽTK 6 straipsnio 1 dalis įpareigoja teismus nurodyti savo sprendimų motyvus (Europos Žmogaus Teisių Teismo 1994 balandžio 19 d. sprendimas byloje Van de Hurk prieš Nyderlandus). Taigi kaip matysime išnagrinėję kiekviena absoliutų sprendimo negaliojimo pagrindą, kiekvienas iš jų lemia tam tikro teisės į tinkamą teismo procesą principo elemento pažeidimą.

2. Absoliutūs sprendimo negaliojimo pagrindai

CPK nenumato, kad netinkamas materialinės teisės taikymas lemia pagrindą konstatuoti absoliutaus sprendimo negaliojimo pagrindo egzistavimą, o kartu ir pagrindą besąlygiškai naikinti teismo sprendimą kaip absoliučiai negaliojantį (Lietuvos apeliacinio teismo 2018 m. kovo 26 d. nutartis civilinėje byloje). Taigi absoliučių sprendimo negaliojimo pagrindų egzistavimą lemia netinkamas procesinių teisės normų taikymas. Tačiau reikia pažymėti, kad procesinius pažeidimus, sudarančius prielaidas sprendimui panaikinti, įstatymų leidėjas taip pat suskirsto pagal jų sukeltus padarinius. Vieni jų lemia neteisingą bylos išsprendimą (CPK 329 straipsnio 1 dalis), kitiems esant kyla abejonių dėl paties pirmosios instancijos teismo proceso teisėtumo, todėl sprendimas naikinamas ir grąžinamas iš naujo nagrinėti neatsižvelgiant į tai ar dėl jų galėjo būti neteisingai išspręsta byla (CPK 329 straipsnio 2 ir 3 dalys) (Lietuvos apeliacinio teismo 2020 m. lapkričio 5 d. nutartis civilinėje byloje). Antruoju atveju tokiais pažeidimais pripažįstami esminių proceso nuostatų, nustatančių teismo veiklos ribas (teismo sudėtį, kompetenciją, pareigas, pagrindinius bylų nagrinėjimo civiliniame procese principus, užtikrinančius procesines asmenų teises ir t.t.), pažeidimai (Lietuvos apeliacinio teismo 2016 m. rugsėjo 1 d. nutartis civilinėje byloje). Nors tokie pažeidimai pažeidžia esmines proceso nuostatas ir būtų galima daryti prielaidą, kad aukštą kvalifikaciją turintys teisėjai jas turėtų žinoti ir nepažeidinėti, tačiau 2014 – 2020 metų civilinių bylų nagrinėjimo ataskaita rodo, kad kiekvienais metais apie 20 - 40 sprendimų apeliacinės instancijos teismas panaikina ir perduoda bylą iš naujo nagrinėti pirmos instancijos teismui, kai konstatuoti absoliutūs pirmosios instancijos teismo sprendimo negaliojimo pagrindai (Civilinių bylų nagrinėjimo ataskaita, 2014-2020). Reikia atkreipti dėmesį, kad ne visada sprendimas yra apskundžiamas, taip pat yra atveju kai kasacinis teismas naikina pirmosios ar apeliacinės instancijos teismo sprendimą dėl absoliučių sprendimo negaliojimo pagrindų, todėl faktiškai tokių pažeidimų gali būti ir daugiau. Taigi asmuo nėra apsaugotas nuo tokių teismo padaromų klaidų net ir užtikrinant esmines civilinio proceso nuostatas. Tai pagrindžia mintį, kad apeliacijos teisės egzistavimą nulemia gyvenimas, tiksliau, suvokimas, kad teisėjas, kaip ir kiekvienas asmuo, priimdamas sprendimą gali suklysti ir, kad valstybėje turi egzistuoti tam tikras mechanizmas, leidžiantis pašalinti teismo padarytas klaidas (Mikelėnas, 1997 cituota Šumkovska, 2012, p. 7). Atsižvelgiant į tai, kad įstatyme įtvirtintas baigtinis sąrašas absoliučių sprendimo negaliojimo pagrindų (Laužikas et.al., 2005, p. 305), aktualu kiekvieną iš jų aptarti plačiau.

2.1. Byla išnagrinėta neteisėtos sudėties teismo

Teisės į nešališką teismą svarbą patvirtina tai, kad ji ginama tiek nacionaliniu, tiek tarptautiniu lygmeniu (EŽTK 6 straipsnis, CPK 21 straipsnis). Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas yra konstatavęs, kad asmens bylos negali nagrinėti teisėjas, dėl kurio nešališkumo gali kilti abejonų. Teisėjas, nagrinėjantis bylą, turi būti neutralus. Teismo nešališkumas yra esminė žmogaus teisių ir laisvių užtikrinimo garantija, būtina teisingo bylos išnagrinėjimo, taigi ir pasitikėjimo teismu, sąlyga. Teisėjo ir teismų nešališkumas užtikrinamas nustatant draudimus ir apribojimus teisėjams nagrinėti bylas, jeigu yra aplinkybės, keliančios abejonų dėl teisėjo nešališkumo (Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2001 m. vasario 12 d. nutarimas). Taigi net menkiausia aplinkybė gali būti pagrindas šaliai kelti teismo nešališkumo klausimą. Tai autorės nuomone ir lemia, kad siekiant, kad teismo sprendimas būtų panaikintas dažnai naudojamas argumentas yra teismo šališkumas.

Nekyla abejonų, kad vienas svarbiausių teisės į teisingą bylos išnagrinėjimą elementų yra teisėta teismo sudėtis. Poreikis konstatuoti teismo sudėties neteisėtumą kyla tuomet, kai yra pažeidžiami CPK 62 straipsnyje nustatyti reikalavimai teismo sudėčiai, kai teismo procesinį sprendimą priima ir pasirašo teisėjas, nesantis pagal CPK 62 straipsnį sudarytos teisėjų kolegijos narys, taip pat jei pažeidžiamas CPK 71 straipsnyje įtvirtintas draudimas teisėjui pakartotinai dalyvauti nagrinėjant bylą ar teisėjas išnagrinėja bylą esant CPK 65, 66 straipsniuose nustatytiems teisėjo nušalinimo nuo bylos nagrinėjimo pagrindams (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. vasario 7 d. nutartis civilinėje byloje). Taigi neteisėta teismo sudėtis gali būti konstatuojama ne tik tada kai teisėjas turi asmeninį suinteresuotumą byloje, tačiau ir tada kai sprendimas priimtas nesilaikant bylų paskirstymo taisyklių. Pavyzdžiui jeigu bylos nagrinėjimui kasacinės instancijos teisme sudaryta kolegija buvo staiga pakeista, tai šiuo atveju ji turi būti pakeista laikantis kolegijų sudarymo ir bylų paskirstymo taisyklių.

Vadovaujantis nusistovėjusia Europos Žmogaus Teisių Teismo (toliau – EŽTT) praktika, nešališkumas EŽTK 6 straipsnio 1 dalies prasme turi būti nagrinėjamas dviem aspektais, t.y. pagal objektyvųjį ir subjektyvųjį testus. Vadovaujantis subjektyviuoju testu, atsižvelgtina į konkretaus teisėjo asmeninius įsitikinimus ir elgesį, t.y. ar teisėjas konkrečioje byloje turi kokį nors išankstinį nusistatymą ar tendencingumą, tuo tarpu, vadovaujantis objektyviuoju testu, vertintina, ar pats teismas ir jo sudėtis suteikė pakankamas garantijas, kad būtų pašalintos bet kokios teisėtos abejonės dėl jo nešališkumo (Europos Žmogaus Teisių Teismo 2015 m. balandžio 23 d. sprendimas byloje Morice prieš

Prancūzija). Pasisakydamas dėl objektyviųjų teismo ir teisėjo nešališkumo aspektų, EŽTT yra pabrėžęs, kad turi būti nustatyta realių faktų, kurie kelia abejonių dėl teisėjų nešališkumo. Sprendžiant ar priežastis abejoti teismo nepriklausomumu ar nešališkumu yra pagrįsta, bylos šalies išreikšta abejonė yra svarbi, bet ne lemiamą (Europos Žmogaus Teisių Teismo 1998 m. gegužės 20 d. sprendimas byloje Gautrin ir kiti prieš Prancūziją). Objektyvusis testas dažniausiai yra susijęs su hierarchiniais ar kitokiais teisėjo ir kitų proceso dalyvių ryšiais (2005 m. liepos 15 d. sprendimas byloje Mežnarić prieš Kroatiją).

Kadangi subjektyviojo testo taikymas reikalauja rimtų įrodymų, jį sunku įrodyti, todėl teismų praktikoje labai retai pasitaiko atvejų kai teisėjas pripažįstamas šališku remiantis subjektyviuoju testu (Teismo nepriklausomumas ir nešališkumas, 2012). Vienas tokių pavyzdžių kai teisėjas, dar neišnagrinėjęs bylos jau komentavo žiniasklaidai jo sprendžiamą bylą (Europos Žmogaus Teisių Teismo 2002 m. lapkričio 28 d. sprendimas byloje Lavents prieš Latviją). Nesant duomenų, leidžiančių abejoti subjektyviuoju šališkumu, teismas vertina objektyvųjį šališkumą, kuriam užtenka tik pagrįstų abejonių, kad teismas yra šališkas. Tai patvirtina mintį, kad objektyvusis nešališkumo reikalavimas yra papildoma garantija asmeniui, nes gali būti gana sudėtinga pateikti įrodymus, galinčius nuginčyti teisėjo nešališkumo prezumpciją subjektyviuoju aspektu (Europos Žmogaus Teisių Teismo 2009 m. spalio 15 d. sprendimas byloje Micallef prieš Malta). Pavyzdžiui neseniai nagrinėtoje EŽTT byloje teismas vertino ar tai, kad bylą nagrinėję teisėjai studijavo kartu su byloje dalyvaujančiais asmenimis reiškia teisėjų šališkumą. Teismas pažymėjo, kad šiuo atveju nėra pagrindo abejoti subjektyviuoju šališkumu, todėl bylą vertino iš objektyviojo šališkumo pusės. Taip pat atkreipė dėmesį, kad teisėjo studijos kartu su byloje dalyvaujančiu asmeniu nereiškia, jog teisėjas privalo automatiškai nusišalinti, bet šiuo atveju reikšminga aplinkybė, kad tokiomis pačiomis aplinkybėmis šie teisėjai buvo nusišalinę kitose bylose ir taip deklaravo bylas nagrinėti trukdžiusius ryšius (Europos Žmogaus Teisių Teismo 2021 m. sausio 12 d. sprendimas byloje Kaminskienė prieš Lietuvą). Taigi praktikoje neteisėta teismo sudėtis dažniausiai konstatuojama, kai tam tikros aplinkybės šaliai gali sukelti pagrįstą abejonių dėl teismo nešališkumo. Manytina, kad taip atsitinka dėl to, kad tai nėra absoliutūs pagrindai teisėjui nusišalinti, tačiau šališkumas konstatuojamas atsižvelgus į konkrečias aplinkybes.

Galima pateikti dar keletą bylų pavyzdžių, kuriose konstatuota neteisėta teismo sudėtis: 1) kai sprendimą priėmė teisėjas, kurio sutuoktinė dirba toje pačioje advokatų kontoroje, kaip ir vienam iš byloje dalyvaujančių asmenų atstovaujantis advokatas (Lietuvos apeliacinio teismo 2020 m. lapkričio 5 d. nutartis civilinėje byloje); 2) kai tas pats teisėjas jau nagrinėjo vieną bylą, o vėlesnėje susijusioje byloje nagrinėjimas galėjo

sukurti prielaidų ieškovui manyti, kad teisėjas nevertins ginčo santykių naujoje byloje kitaip, negu juos vertino ankstesnėje byloje (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. lapkričio 18 d. nutartis civilinėje byloje); 3) kai pareiškiamas reikalavimas dėl teisėjų neteisėtais veiksmais padarytos žalos atlyginimo ir tie patys teisėjai dirba tame pačiame teisme kuriame pareikštas ieškinys (Lietuvos apeliacinio teismo 2019 m. birželio 3 d. nutartis civilinėje byloje).

Dažnai šalys teisėjo nešališkumą grindžia kai yra nepatenkintos teisėjų elgesiu. Tačiau procesinių veikslių atlikimas bei atitinkamų procesinių sprendimų priėmimas savaime negali būti vertinamas kaip teisėjo šališkumo bei suinteresuotumo bylos baigtimi įrodymas ir nušalinimo pagrindas (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. lapkričio 7 d. nutartis civilinėje byloje). Pavyzdžiui apeliacinės instancijos teismas atmetė argumentus, kad kyla abejonų dėl teismo šališkumo, nes teismas nebuvo pakankamai aktyvus nerinkdamas ir netirdamas įrodymų, kaip to reikalauja viešasis interesas bankroto bylose (Lietuvos apeliacinio teismo 2014 m. rugsėjo 11 d. nutartis civilinėje byloje).

Išanalizavus teismų praktiką, galima pamatyti, kad neteisėta teismo sudėtis, kaip pagrindas naikinti teismo sprendimą, šalių vis dar yra painiojama su kitu absoliučiu teismo sprendimo negaliojimo pagrindu t.y. teisingumo taisyklių pažeidimu. Tačiau tiek šiuo metu galiojantis teisinis reglamentavimas, tiek teismų praktika aiškiai rodo, kad tai yra du savarankiški teismo sprendimo negaliojimo pagrindai, įstatymų leidėjas nesieja šių pagrindų ir kiekvienam iš šių pagrindų būtina konstatuoti skirtingą pažeidimų pobūdį (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. liepos 7 d. nutartis civilinėje byloje).

Kaip ir minėta, neteisėtą teismo sudėtį lemia ir pakartotinis teisėjo dalyvavimas nagrinėjant tą pačią bylą. Žinoma pasitaiko atvejų, kai tas pats teisėjas nagrinėja kitas tų pačių asmenų bylas. Tačiau vien ta aplinkybė, kad tos pačios sudėties teismas nagrinėjo kitą civilinę bylą, savaime nepatvirtina šališkumo buvimo (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. rugpjūčio 30 d. nutartis civilinėje byloje). Pavyzdžiui vienoje byloje kasacinis teismas nurodė, kad nors yra ryšys tarp bylų, kurias nagrinėjo tas pats teisėjas, nes abi šalys dalyvavo ankstesnėje byloje, ir nors teismas nepagrįstai (kaip prejudicinėmis) rėmėsi kai kuriomis aplinkybėmis, nustatytomis ankstesnėje byloje, tačiau tai savaime nepagrindžia teismo šališkumo. Tačiau teismas šališkumą konstatavo, nes pirmosios instancijos teismas išsamiai susipažinęs su ankstesnės nagrinėtos bylos duomenimis, šiai bylai teisiškai reikšmingų aplinkybių nenustatinėjo, o išvadas daugiausiai grindė kitos išnagrinėtos bylos, į kurios nagrinėjimo ribas šiai bylai išspręsti reikšmingos aplinkybės neįėjo, sprendimu (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 vasario 6 d. nutartis civilinėje byloje). Dar kitoje byloje teismas taip pat konstatavo teismo šališkumą, nes teismas, būdamas tos pačios

sudėties, nagrinėdamas santuokos nutraukimo bylą ir kitą bylą tarp tų pačių šalių, neatliko bylai reikšmingų aplinkybių vertinimo, rėmėsi ankstesnėje santuokos nutraukimo byloje susiformavusiu vidiniu įsitikinimu, anksčiau padarytomis išvadomis dėl atsakovo nesąžiningumo (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. kovo 24 d. nutartis civilinėje byloje). Taigi nors pagal bendrą principą teisėjui nėra draudžiama nagrinėti kitų, tarp tų pačių asmenų kylančių ginčų, tačiau esant ryšiui tarp tam tikrų bylų, tam tikros aplinkybės gali lemti nešališkumo pažeidimą.

CPK 71 straipsnio 1 dalyje įtvirtintas ribojimas nustatytas dėl to, kad pakartotinis teisėjo tos pačios bylos nagrinėjimas gali sukelti abejonių dėl nešališkumo, kai byla nagrinėjęs pirmą kartą teisėjas jau buvo pateikęs teisinį vertinimą. Taigi šis įstatyme įtvirtintas neleistinumasis teisėjui pakartotinai nagrinėti bylą yra susijęs su objektyviojo nešališkumo kriterijaus taikymu („tuo, kaip situacija gali atrodyti iš šalies“) (Lietuvos Aukščiausiojo 2010 m. rugsėjo 28 d. nutartis civilinėje byloje). Neleistinumą teisėjui pakartotinai dalyvauti nagrinėjant civilinę bylą įstatymas sieja su konkreto ginčo išsprendimu iš esmės (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. lapkričio 18 d. nutartis civilinėje byloje). Tačiau tai apima ne tik atvejus kai byla išsprendžiama iš esmės teismui priimant sprendimą, bet apima ir teismo nutartį, kuria civilinė byla užbaigiama nepriėmus sprendimo, t.y. kai byla nutraukiama. Teisėjas, procesiniame sprendime išdėstęs savo nuomonę dėl bylos esmės (įskaitant nutartį nutraukti bylą), negali dalyvauti nagrinėjant prašymą atnaujinti procesą toje byloje ir (ar) atskirąjį ar kasacinį skundą dėl nutarties, kuria atsisakyta atnaujinti procesą (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010 m. rugsėjo 28 d. nutartis civilinėje byloje). Šis draudimas netaikomas, kai teisėjas, nepasisakydamas dėl šalių ginčo esmės, išsprendžia atskiros bylos dalies atskirą procesinį klausimą (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. birželio 20 d. nutartis civilinėje). Pavyzdžiui jeigu teisėjas išsprendžia tik šalies prieštaravimų dėl teismo įsakymo priėmimo klausimą ir daugiau jokių procesinių veiksmų neatlieka, tokio teisėjo dalyvavimas nagrinėjant bylą apeliacinės instancijos teisme nelaikytinas priežastimi nusišalinti (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. vasario 27 d. nutartis civilinėje byloje).

Gali susiklostyti situacija, kai neteisėta teismo sudėtis egzistavo nagrinėjant bylą apeliacinės instancijos teisme. Kasaciniam teismui nustačius tokią aplinkybę, remiantis CPK 360 lingvistiniu aiškinimu būtų galima pamanyti, kad tokiu atveju byla turėtų būti grąžinama pirmos instancijos teismui. Tačiau toks aiškinimas būtų nelogiškas, kadangi šiuo atveju tinkamas procesas neužtikrintas apeliacinės instancijos teisme, todėl nebūtų pagrindo naikinti pirmosios instancijos teismo sprendimą. Tai patvirtina ir teismų praktika, kuri sako, kad neteisėtos sudėties teismas, tai yra absoliutus sprendimo negaliojimo

pagrindas, reiškiantis, kad apeliacinės instancijos teisme iš viso nebuvo tinkamo teismo proceso, todėl tokiu atveju byla perduodama iš naujo nagrinėti apeliacinės instancijos teismui (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2007 m. kovo 21 d. nutartis civilinėje byloje).

Šio pažeidimo reikšmę patvirtina ir tai, kad neteisėta teismo sudėtis yra ir proceso atnaujinimo pagrindas. Tačiau būtina suprasti, kad procesas neatnaujinamas jei prašymą paduodantis asmuo šiuo pagrindu galėjo remtis apeliaciniame ar kasaciniame skunde (CPK 366 straipsnio 2 dalis).

2.2. Pirmosios instancijos teismas nusprendė dėl neištrauktų dalyvauti byloje asmenų materialijų teisių ir pareigų

CPK 14 straipsnis įtvirtina betarpiškumo principą, kurio vienas iš turinio elementų yra draudimas teismui spręsti klausimą dėl neištrauktų dalyvauti byloje asmenų teisių ir pareigų. Tą patį tiesiogiai įtvirtina ir CPK 266 straipsnis. Nustatytas įstatymo imperatyvas sukuria bylą nagrinėjančiam teismui pareigą, nustačius tikėtiną teisinę sprendimo įtaką ne tik bylos, bet ir kitiems asmenims, imtis priemonių įtraukti juos į prasidėjusį procesą (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008 m. balandžio 30 d. nutartis civilinėje byloje). Šiuo sprendimo negaliojimo pagrindu siekiama užtikrinti, kad teismuose nebūtų nagrinėjami su asmens teisėmis bei pareigomis susiję klausimai, šiam apie tokį nagrinėjimą nežinant ir negalint išreikšti savo pozicijos, t.y. ši teisės norma skirta užtikrinti asmens teisę būti išklausytam (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010 m. liepos 30 d. nutartis civilinėje byloje).

Iki 2011 m. spalio 1 d. šio pagrindo formuluotė buvo šiek tiek platesnė – „teismas nusprendė dėl neištrauktų dalyvauti byloje asmenų teisių ir pareigų“. Todėl reikia atkreipti dėmesį, kad dabar šio pagrindo viena iš taikymo sąlygų yra ta, kad sprendimu turi būti paveiktos materialiosios teisės ir pareigos. Pažymėtina, kad pats aptariamo asmens neištraukimas į bylos procesą trečiuoju asmeniu gali sukelti (negatyviuoju aspektu) procesines pasekmes, t.y. šios bylos išsprendimas neturės prejudicinės reikšmės tokiam asmeniui (CPK 279 straipsnio 4 dalis), tačiau tokių pasekmių kilimo galimybė nesudaro absoliutaus sprendimo negaliojimo pagrindo (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. gegužės 23 d. nutartis civilinėje byloje). Pavyzdžiui vienoje byloje kasatorė teigė, kad teismo nutartyje yra konstatuota, kad sandoris buvo sudarytas elgiantis nerūpestingai, akcentuojant ieškovės vadovo A.R.S. vaidmenį sudarant sandorį, tačiau vadovas byloje nedalyvavo ir priimta teismo nutartis gali turėti įtakos jo teisėms ir pareigoms. Kasacinis teismas konstatavo, kad teismas sprendė tik dėl ginčo sandorio dalies pripažinimo negaliojančia ir teisinių pasekmių taikymo, sprendimu nėra modifikuotos, nėra pasisakyta

dėl vadovo teisių ir pareigų. Taip pat akcentavo, kad šiuo atveju A.R.S byloje nedalyvavo, todėl nėra pagrindo teigti, kad šio asmens atžvilgiu buvo nustatyti prejudiciniai faktai. Šio asmens veiksmų pagrindumas sudarant ginčo sandorį būtų įrodinėtina aplinkybė kitoje byloje (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. lapkričio 4 d. nutartis civilinėje byloje). Taigi nors įsiteisėjęs teismo sprendimas (nutartis) yra visiems privalomas, tačiau tai neužkerta galimybės tiems, kurie nebuvo byloje dalyvaujantys asmenys, kreiptis į teismą teisminės gynybos pareiškiant tapatų reikalavimą analogišku pagrindu, dėl ko įsiteisėjo teismo sprendimas (nutartis) byloje, kurioje jie nedalyvavo, taip pat ginčytis dėl faktų ir teisinių santykių, nors jie buvo nustatyti įsiteisėjusiu teismo sprendimu (nutartimi), kurioje šie asmenys nedalyvavo (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. gegužės 6 d. nutartis civilinėje byloje). Manytina, kad šio pagrindo pakeitimus 2011 m. būtent ir lėmė tokie sukeliama procesiniai padariniai, nes iki tol galiojusi redakcija formaliai galėjo lemti sprendimo negaliojimą, nes neįtraukus į bylą asmens, jis negalėjo remtis toje byloje nustatytais prejudiciniais faktais ir tai turėjo įtakos jo teisinei padėčiai.

Taigi absoliutaus teismo sprendimo negaliojimo pagrindas yra ne visais atvejais, kai teismas neįtraukia į procesą visų teisinį suinteresuotumą turinčių asmenų, bet tik tais, kai tai susiję su įstatyme nustatytais padariniais – sprendimu turi būti paveiktos nedalyvaujančio byloje asmens materialiosios teisės ir pareigos, be to, įtaka šioms teisėms ir pareigoms turi būti tiesioginė – sprendimu turi būti modifikuota asmens teisinė padėtis, t.y. nustatytos, pripažintos, pakeistos, panaikintos ir panašiai materialiosios teisės ar pareigos. Tik kartu egzistuojant šioms dviem sąlygoms, gali būti konstatuotas absoliutus negaliojimo pagrindas (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. gegužės 23 d. nutartis civilinėje byloje). Tai, kad teismo sprendime asmuo nurodomas kaip tam tikro santykio subjektas, nekeičiant jo padėties, nesukuriant šiuo konstatavimu jam teisių ir pareigų, negali būti pripažįstamas absoliučiu pagrindu naikinti teismo sprendimą (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. birželio 13 d. nutartis civilinėje byloje). Tai reiškia, kad aukštesnės instancijos teismas gali panaikinti žemesnės instancijos teismo sprendimą šiuo pagrindu tik nustatęs ir įvardijęs, kokią konkrečiai įtaką teismo sprendimas turėjo neįtraukto į procesą asmens teisinei padėčiai ir kokius įstatymo nustatytus padarinius teismo sprendimas sukėlė (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. rugsėjo 22 d. nutartis civilinėje byloje). Atsižvelgiant į tai, galima daryti išvadą, kad teismai sprendimuose turėtų vengti įvairių pasisakymų dėl neįtrauktų dalyvauti asmenų nors tai ir nelemia absoliutaus sprendimo negaliojimo, tačiau tai gali duoti pagrindo šalių fantazijai skundžiant priimtus sprendimus. Taigi aktualu pateikti keletą dažnai pasitaikančių pavyzdžių, kai keliamas klausimas dėl neįtrauktų dalyvauti byloje asmenų teisių ir pareigų nustatymo.

Praktikoje, kai ginčo objektas yra sutartis, patvirtinta notaro, dažnai keliamas klausimas dėl notaro įtraukimo į bylą. Nors notaras turėtų būti įtrauktas kaip trečiasis asmuo, nepareiškiantis savarankiškų reikalavimų, nes pripažinus sutartį negaliojančia jam gali būti pareikštas regresinis ieškinys dėl patirtos žalos atlyginimo (Autorių kolektyvas, 2004, p. 172). Tačiau pabrėžiama, kad kai sprendime nebuvo nagrinėjamas ir vertinamas notaro veiksmų teisėtumas, priimtu sprendimu nebuvo nuspręsta dėl jo teisių ir pareigų, tokiu atveju nėra absoliutaus sprendimo negaliojimo pagrindo (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. gruodžio 5 d. nutartis civilinėje byloje). Tai puikus pavyzdys taisyklės, kad absoliutų sprendimo negaliojimo pagrindą lemia ne asmens neįtraukimas dalyvaujančiu byloje asmeniu, bet nusprendimas dėl jo materialinių teisių ir pareigų.

Kitos dažnai pasitaikančios situacijos yra susijusios su bendru turtu. Pavyzdžiui teismui sprendžiant dėl naudojimosi gyvenamojo namo sandėliu tvarkos nustatymo, apeliante teigė, kad turėjo būti svarstomas klausimas dėl kitų bendraturčių įtraukimo dalyvauti šios bylos procese. Kasacinis teismas išaiškino, kad tokie argumentai nepagrįsti, nes buvo sprendžiama dėl sandėlio naudojimosi 6/100 dalimis, kuris suformuotas kaip atskira patalpa ir priklauso bylos šalims, todėl sprendimu nėra modifikuojamos kitų gyvenamojo namo patalpų savininkų materialiosios teisės ir pareigos (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. birželio 29 d. nutartis civilinėje byloje).

Nors šis pagrindas tiesiogiai nurodo tik pirmosios instancijos teismo nusprendimą, tačiau pagal kasacinio teismo formuojamą teisės aiškinimo ir taikymo praktiką CPK 329 straipsnio 2 dalies 2 punkte įtvirtinta norma taikytina ir apeliacinės instancijos teismui, ir kasaciniam teismui (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2006 m. birželio 14 d. nutartis civilinėje byloje). Šio negaliojimo pagrindo svarbumą pabrėžia ir tai, kad tai taip pat yra ir proceso atnaujinimo pagrindas (CPK 366 straipsnio 1 dalies 7 punktas). Kadangi tik dalyvaujantys byloje asmenys gali paduoti apeliacinių ir kasacinių skundą, neįtrauktiems dalyvauti asmenims lieka vienintelė galimybė kreiptis dėl proceso atnaujinimo.

2.3. Pirmosios instancijos teismo sprendimą priėmė ne tas teisėjas, kuris nagrinėjo bylą

Šis proceso teisės pažeidimas susijęs su teisėjų sudėties nekintamumo principo pažeidimu. CPK 16 straipsnio 2 dalyje nurodyta, kad jeigu bylos nagrinėjimo metu keičiasi teisėjų sudėtis, bylos nagrinėjimas turi būti atidėtas, o po to ji turi būti pradėta nagrinėti nuo pat pradžios, išskyrus atvejus, kai dalyvaujantys byloje asmenys neprieštarauja, kad byla būtų nagrinėjama nuo to procesinio veiksmo, kurį atlikus ji buvo atidėta.

Visų pirma reikia pažymėti, kad nagrinėjant bylą iš naujo, iki tol bylą nagrinėjusio teisėjo atlikti procesiniai veiksmai nesaisto bylą nagrinėjančio teisėjo. Vienoje byloje apeliantas teigė, kad nutartį dėl bankroto bylos iškelimo priėmė teisėja O.G., o teisėjas V.S. bylos nenagrinėjo, nes teisėja O.G. atliko visus reikalingus procesinius veiksmus, o perdavus bylą teisėjui V.S., jis nepabaigė teisėjos O.G. inicijuotų procesinių veiksmų tiesiog priimdamas nutartį. Apeliacinės instancijos teismas konstatavo, kad skundžiamą nutartį priėmė teisėjas, kuris nagrinėjo bylą, nes bylą perdavus naujam teisėjui, byla pagrįstai buvo pradėta nagrinėti nuo pradžios (Lietuvos apeliacinio teismo 2011 m. spalio 11 d. nutartis civilinėje byloje).

Visų antra gali kilti klausimas kokia yra prieštaravimų esmė, ar neprieštaravimas turi būti aiškiai išreikštas, ar tylėjimas reiškia prieštaravimų nebuvimą. Vienoje byloje apeliantas savo skundą grindė tuo, kad civilinę bylą nuo pat pradžios nagrinėjo teisėja J.E. ir tik paskutiniajame posėdyje byla buvo perduota teisėjui A.Ž., kuris bylos nagrinėjimo neatidėjo ir bylos nuo pat pradžios nagrinėti nepradėjo, nors dalyvaujantys byloje asmenys jokios savo nuomonės dėl bylos nagrinėjimo toliau nepareiškė. Teismas pažymėjo, kad šalims teismo posėdyje atstovavo advokatai, kuriems procesinės teisės yra žinomos, todėl, nesant jų prašymo bylą nagrinėti nuo pradžios bei nereikšiant prieštaravimų, teismas pagrįstai bylą nagrinėjo toliau. Šiuo atveju teismas nenustatė absoliutaus sprendimo negaliojimo pagrindo (Vilniaus apygardos teismo 2019 m. lapkričio 12 d. nutartis civilinėje byloje). Tokia teismo išvada visiškai pagrįsta, kadangi CPK 243 straipsnis nustato, kad teismas neprivalo šalims išaiškinti jų procesinių teisių ir pareigų jeigu šalys veda bylą per atstovą, turintį aukštąjį universitetinį teisinį išsilavinimą. Tačiau šaliai neturint atstovo manytina, kad teismas turėtų įsitikinti ar šalys tikrai neprieštarauja dėl tolesnio bylos nagrinėjimo.

Problema gali iškilti ir taikant laikinąsias apsaugos priemones (toliau – LAP), kadangi prašymas jas taikyti gali būti paduodamas kartu su ieškiniu ar net iki ieškinio pareiškimo dienos. Teismas klausimą dėl LAP taikymo rašytinio proceso tvarka išsprendžia nedelsdamas, bet ne vėliau kaip per tris darbo dienas nuo prašymo gavimo dienos (CPK 147 straipsnis). Taigi matome, kad šis klausimas išsprendžiamas atskirai nuo galutinio teismo sprendimo, todėl kyla klausimas dėl teisėjų, kurie sprendžia šį klausimą. Vienoje byloje bylos nagrinėjimui buvo paskirta teisėja V. M., tačiau nutartį dėl LAP priėmė teisėjas H. J. Tai apelianto nuomone reiškė absoliutų nutarties negaliojimo pagrindą, nes nutartį priėmė ne tas teisėjas, kuris nagrinėjo bylą. Apeliacinės instancijos teismas pažymėjo, kad CPK nenustato draudimo klausimą dėl LAP taikymo paskirti nagrinėti kitam to paties teismo teisėjui. Šiuo atveju skundžiama nutartimi byla nebuvo

išnagrinėta, o išspręstas tik LAP taikymo klausimas, taigi aplinkybė, kad skundžiamą nutartį dėl LAP taikymo priėmė kitas, o ne byla nagrinėjantis teisėjas, nesudaro absoliutaus sprendimo negaliojimo pagrindo (Lietuvos apeliacinio teismo 2014 m. spalio 16 d. nutartis civilinėje byloje). Taigi šiuo atveju taip pat galima daryti išvadą, kad šiuo pagrindu gali būti panaikintas toks sprendimas ar nutartis, kuriuo byla išnagrinėta iš esmės.

Nors iš dalies šis sprendimo negaliojimo pagrindas galėtų būti siejamas su neteisėta teismo sudėtimi, tačiau tokie pažeidimai darbo autorės nuomone galėtų būti sutapatinti įteigū nebūtų įtvirtintas savarankiškas negaliojimo pagrindas. Ir kasacinio teismo praktikoje pasitaiko atvejų kai šie pagrindai sumaišomi. Vienoje byloje apeliacinės instancijos teismas vadovavosi tik teismo posėdžio protokole esančia informacija, iš kurios matyti, kad civilinę bylą šiame teismo posėdyje išnagrinėjo teisėja E.K., o teismo sprendimą priėmė teisėjas D.K. Įvertinus tai apeliacinės instancijos teismas panaikino pirmosios instancijos teismo sprendimą ir bylą grąžino nagrinėti iš naujo pirmosios instancijos teismui (CPK 329 straipsnio 2 dalies 3 punkto pagrindu). Kasacinis teismas atsižvelgdamas į teismo posėdžio garso įrašę užfiksuotus duomenis nustatė, jog byla šiame teismo posėdyje nagrinėjo teisėjas D.K. t.y. byla buvo išnagrinėta ir teismo sprendimas priimtas bei paskelbtas tos pačios sudėties teismo, sprendė, kad nagrinėjamu atveju apeliacinės instancijos teismas padarė nepagrįsta išvadą dėl pirmosios instancijos teismo sudėties neteisėtumo (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. vasario 27 d. nutartis civilinėje byloje). Atsižvelgiant į šių pagrindų savarankiškumą, manytina, kad teismas neturėtų naudoti neteisėtos sudėties teismo sąvokos šio pagrindo kontekste.

1964 m. redakcijos CPK 338 straipsnis prie absoliučių sprendimo negaliojimo pagrindų papildomai nurodė atvejus kai pirmosios instancijos teismo sprendimas nepasirašytas arba pasirašytas ne to teisėjo. Dabartinėje redakcijoje tokio pagrindo neliko. Taigi dabar toks atvejis gali būti pripažintas sprendimo priėmimu ne to teisėjo, kuris nagrinėjo bylą (Ambrasaitė, 2003b, p. 15). Taigi atsižvelgiant į tai, kad sprendimo priėmimo sudėtinė dalis yra jo pasirašymas, nes teismo sprendimas laikomas priimtu kai jis yra išdėstytas raštu ir pasirašytas nagrinėjusio teisėjo ar visų kolegijos teisėjų (Driukas et al., 2007, p. 575), galima daryti išvadą, kad šio pagrindo išplėstinis aiškinimas yra pagrįstas. Šiuo aspektu praktikoje kilo klausimas, ar tai, kad sprendimą pasirašiusio teisėjo elektroninis parašas yra negaliojantis, lemia sprendimo panaikinimą CPK 329 straipsnio 2 dalies 3 punkto pagrindu (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. liepos 10 d. nutartis civilinėje byloje). Kadangi negaliojantis parašas neturi teisinės galios, manytina, kad toks atvejis turėtų būti prilyginamas sprendimo nepasirašymui.

Taigi šiuo atveju svarbu, kad sprendimą priimtų ir pasirašytų tas teisėjas, kuris tiesiogiai dalyvavo nagrinėjant bylą teisme. Teisėjų sudėties nekintamumas turi būti derinamas kartu su proceso ekonomiškumo, operatyvumo principu. Taigi kuriam principui bus teikiama pirmenybė priklauso nuo byloje dalyvaujančių asmenų valios.

2.4.Sprendimas, nutartis yra be motyvų (sutrumpintų motyvų)

Šiuolaikinėje demokratinėje visuomenėje nemotyvuotas teismo sprendimas laikomas piktnaudžiavimo valdžia pasireiškimu (Laužikas et al., 2005, p. 152). Taigi teismui priimant sprendimą ar nutartį svarbu ne tik tai, kad būtų laikomasi procesinių taisyklių, bet taip pat svarbūs ir jų turinio reikalavimai. CPK straipsniai, nustatantys teismų sprendimų, nutarčių turinį nustato privalomas jų dalis ir nurodo kokia informacija turi būti pateikta kiekvienoje dalyje. Teismo priimamų sprendimų turiniui keliami imperatyvūs reikalavimai leidžia užtikrinti, kad priimamas teisinės pasekmės sukuriantis dokumentas būtų logiškas, aiškus bei pagrįstas nuosekliu bylos aplinkybių ir susiklosčiusių santykių reglamentuojančių teisės normų įvertinimu. Dėl to motyvų, pagrindžiančių teismo padarytą išvadą, nebuvimas teismo dokumente vertintinas kaip absoliutus tokio dokumento panaikinimo pagrindas (Kauno apygardos teismo 2013 m. liepos 18 d. nutartis civilinėje byloje). Kadangi prie absoliučių sprendimo negaliojimo pagrindų nėra nurodyta nei aprašomosios nei rezoliucinės dalių nebuvimo, galima daryti išvadą, kad motyvuojamoji teismo sprendimo dalis yra pati svarbiausia. Motyvų svarbą yra pabrėžęs ir Konstitucinis Teismas, kuris nurodė, kad konstituciniai imperatyvai, kad teisingumą vykdo tik teismai, kad teisė negali būti nevieša, taip pat iš Konstitucijos kylantis reikalavimas teisingai išnagrinėti bylą suponuoja ir tai, kad kiekvienas teismo baigiamasis teismo aktas turi būti grindžiamas teisiniais argumentais (motyvais) (Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. sausio 16 d. nutarimas).

Sprendimo ar nutarties panaikinimas dėl motyvų nebuvimo nulemtas keletos svarbių priežasčių. Reikalavimas tinkamai motyvuoti sprendimą reikšmingas tuo, kad motyvų nurodymas sprendime įgalina priimtu sprendimu nepatenkintą šalį apeliaciniame arba kasaciniame skunde pateikti išsamius nesutikimo su priimto sprendimo rezultatu argumentus. Taigi reikalavimas teismo sprendimą motyvuoti užtikrina dalyvaujančių byloje asmenų teisės į apeliaciją ar kasaciją įgyvendinimą (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010 m. birželio 22 d. nutartis civilinėje byloje). Kitą svarbią priežastį yra nurodęs ir EŽTT, pabrėždamas, kad sprendimo motyvavimas yra būtinas, norint parodyti, kad bylos šalys buvo išklaustytos ir teisingumas įvykdytas atidžiai (2001 m. rugsėjo 27 d. sprendimas byloje Hirvisaari prieš Suomiją). Tik tinkamai surašyti motyvai sukelia visuomenės pasitikėjimą

visa teismų sistema. Tai galima sakyti svarbiausi veiksniai nulėmę šio pagrindo egzistavimą. Tačiau teisės doktrinoje išskiriama nemažai tokių priežasčių, nulėmusių motyvų svarbą – jei teismai neprivalėtų motyvuoti teismo sprendimų, tai teismų praktika būtų nenuspėjama, motyvuojant teismo sprendimus gali formuotis precedentų teisė ir t.t. (Laužikas et al., 2005, p.153). Dėl ribotos darbo apimties šios priežastys plačiau neaptariamos.

Tiek CPK 270 straipsnio 5 dalyje, tiek CPK 331 straipsnio 4 dalyje nurodoma, kad motyvuojamoje dalyje glausta forma turi būti nurodoma: 1) teismo nustatytos bylos aplinkybės; 2) įrodymų, kuriais grindžiamos teismo išvados, vertinimas 3) argumentai, dėl kurių teismas atmetė kuriuos nors įrodymus 4) įstatymai ir kiti teisės aktai, kuriais teismas vadovavosi, bei kiti teisiniai argumentai. Kitaip tariant turi būti aišku kokiais teisiniais ir faktiniais argumentais teismas padarė tam tikras išvadas. Pareigos nurodyti priimto sprendimo motyvus apimtis gali skirtis priklausomai nuo sprendimo pobūdžio ir turi būti analizuojama konkrečių bylos aplinkybių kontekste (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. liepos 13 d. nutartis civilinėje byloje). Tokią išvadą yra padaręs ir EŽTT (Europos Žmogaus Teisių Teismo 1999 m. sausio 21 d. sprendimas byloje Garcia Ruiz prieš Ispaniją).

Tam tikrais CPK numatytais atvejais (pavyzdžiui priimant preliminarų sprendimą arba kai atsakovas visiškai ar iš dalies pripažįsta ieškinį) pakanka sutrumpintų motyvų, kai nenurodomi argumentai, dėl kurių teismas atmeta kuriuos nors įrodymus (Autorių kolektyvas, 2005, p. 171). Reikia įsidėmėti, kad sutrumpintų motyvų samprata neturėtų būti aiškinama lingvistiškai, nes pradžioje įtvirtinus sutrumpintus motyvus teismams sutrumpinti motyvai reikšdavo vos porą formalių sakinių, iš kurių nebuvo galima spręsti apie sprendimo teisėtumą ir pagrįstumą (Nekrošius, 2002, p. 164). Nagrinėjant ginčus dėl nedidelių sumų priteisimo nurodoma, kad sprendime turi būti trumpai išdėstyti motyvai (CPK 441 straipsnio 3 dalis). Tačiau reikia pabrėžti, kad sutrumpintų motyvų ir trumpų motyvų sąvokos nėra tapačios, nes sutrumpintų motyvų atveju apsiribojama formaliu byloje pateiktų įrodymų vertinimu, o šiuo atveju motyvų surašymas tiesiog nėra toks išsamus kaip įprastai. Teismas savo nuožiūra sprendžia, sprendime trumpai išdėstyti motyvus ar surašyti sprendimą, visiškai atitinkantį bendruosius CPK keliamus reikalavimus (Norkus, 2007, p. 247). Darbo autorės nuomone, kritikuotinas trumpų motyvų sąvokos vartojimas, nes motyvai arba yra arba nėra, CPK nėra keliamas reikalavimas motyvų apimčiai, nei trumpi, nei ilgi motyvai nėra geri, jei nėra aišku kuom remiantis teismas padarė tam tikras išvadas.

Teismų praktikoje yra pasisakyta, kad teismo sprendimo pagrįstumo ir teisėtumo reikalavimai taikytini visų instancijų teismų priimamiems sprendimams ir yra susiję su įstatymu pavesta teismo pareiga tinkamai motyvuoti priimamą sprendimą, t.y. jį pagrįsti faktiniais ir teisiniais argumentais (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. gegužės 12 d. nutartis civilinėje byloje). Tačiau neturėtų būti reikalaujama, kad skirtingų instancijų teismų sprendimai ir nutartys būtų vienodai motyvuojamos. Nagrinėjant bylą pirmosios instancijos teisme siekiama išspręsti tarp šalių kilusį individualų ginčą. Todėl teismas įvertina byloje pateiktus įrodymus, nurodo teisės normą kuria remiasi ir išsprendžia ginčą, tai reiškia teisės klausimai nėra plačiai aiškinami. Apeliacinio teismo ribas apibrėžia apeliacinis skundas, taip pat teismas patikrina ar nėra absoliučių sprendimo negaliojimo pagrindų, todėl galima teigti, kad pagal bendrą taisyklę apsiribojama apeliacinio skundo argumentais ir pirmojoje instancijoje nagrinėtomis aplinkybėmis. Tai reiškia patikrinamas tik faktinis ir teisinis apeliacinio skundo pagrindas ir absoliutūs sprendimo negaliojimo pagrindai. Kitaip nei pirmojoje ir apeliacinėje instancijoje, kasacine tvarka nagrinėjant bylą nesprendžiami fakto klausimai, o pasisakoma tik teisės taikymo aspektu. Dėl kasacinio teismo sprendimų reikšmės, jų motyvai paprastai būna didesnės apimties nei įprastai. Taigi nors pareiga motyvuoti sprendimą ir nutartį numatyta visiems teismams, tačiau motyvavimo apimtis nėra tokia pati.

Skirtinga motyvų apimtis egzistuoja ne tik tarp skirtingų instancijų teismų sprendimų, bet ir tarp valstybių. Nors beveik visose šalyse motyvuojamosios dalies turinys analogiškas, tačiau kontinentinės teisės sistemos šalyse teismo sprendimo motyvai gana trumpi ir abstraktūs, o bendrosios teisės sistemos šalyse motyvai kaip tik yra teismo sprendimo šerdis. Taigi atsižvelgus į teisės doktriną ir formuojamą teismų praktiką, galima daryti išvadą, kad reikia vertinti ne motyvų apimtį, o jų turinį ir motyvų išdėstymas nors ir keliais sakiniiais nereikš pažeidimo, jeigu jie išsamūs ir pakankami (Laužikas et al., 2005, p. 155). Aptarus skirtingą motyvų apimtį, galima daryti išvadą, kad kartais sunku įvertinti kada sprendimas turėtų būti panaikintas dėl motyvų nebuvimo.

Nusistovėjusi teismų praktika nurodo, kad absoliučiu sprendimo ar nutarties negaliojimo pagrindu laikomas visiškas motyvų nebuvimas. Teismo sprendimo nepakankamas motyvavimas nėra jo absoliutus negaliojimo pagrindas (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. sausio 3 d. nutartis civilinėje byloje). Tai ar teismo sprendimo motyvavimo trūkumai lemia išvadą, kad skundžiamas sprendimas yra be motyvų, vertintina atsižvelgiant į teismo pareigos pateikti sprendimo motyvus pažeidimo laipsnį (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. kovo 10 d. nutartis civilinėje byloje). Neišsamūs motyvai reiškia CPK normų pažeidimą, tačiau toks pažeidimas gali būti

pripažintas esminiu pagal CPK 329 straipsnio 1 dalį, jeigu sprendimo (nutarties) motyvuojamoje dalyje neatsakyta į pagrindinius (esminius) bylos faktinius ir teisinius aspektus ir dėl to byla galėjo būti išspręsta neteisingai. Jei teismo sprendimo motyvuojamoje dalyje argumentuotai atsakyta į pagrindinius išnagrinėto ginčo aspektus, tai negali būti pagrindas vien dėl formalių pažeidimų panaikinti iš esmės teisingą teismo sprendimą (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. lapkričio 2 d. nutartis civilinėje byloje). Taigi aktualu panagrinėti kokiais atvejais teismas konstatuoja visiškai motyvų nebuvimą, o kokiais tik nepakankamą motyvavimą.

Keletas pavyzdžių kai teismas konstatuoja, kad teismo sprendimas/nutartis be motyvų: 1) kai teismas tvirtindamas taikos sutartį visiškai nevertina ar taikos sutarties tvirtinimas neprieštaruoja imperatyvioms įstatymo normoms, viešajai tvarkai, ar jos sąlygos atitinka šalių valią, o tik nurodo, kad šalys sudarė taikos sutartį, prašo ją patvirtinti ir bylą nutraukti (Lietuvos apeliacinio teismo 2019 m. gegužės 16 d. nutartis civilinėje byloje); 2) kai apeliacinis teismas sumažina priteistos žalos sumą visiškai neargumentuodamas kokiu būdu ir dėl kokių priežasčių buvo sumažintas ieškovų įrodinėjamas žalos dydis ir neaišku kokiais įrodymais remiantis ir į kokias aplinkybes atsižvelgiant buvo nustatytas priteistos žalos dydis (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. birželio 22 d. nutartis civilinėje byloje); 3) kai teismas nutartimi laikydamas pareiškėjo pareiškimą nepaduotu, nes nepašalinti anksčiau teismo nurodyti trūkumai, nenurodė kokie trūkumai nėra pašalinti (Kauno apygardos teismo 2011 m. balandžio 19 d. nutartis civilinėje byloje); 4) kai teismas priteisė palūkanas iš vartotojo, nevertindamas jų pagrįstumo, nors teismas *ex officio* turėjo vertinti vartojimo sutarties sąlygas, kuriose nustatytas galimai per didelis delspinigių dydis (Kauno apygardos teismo 2011 m. lapkričio 10 d. nutartis civilinėje byloje); 5) kai teismas pripažino bankrotą tyčiniu, tačiau to nepagrindė jokiais argumentais, apsiribojo tik teiginiu, kad prie administratoriaus prašymo pateikti rašytiniai įrodymai patvirtina, jog įmonei nustatytas tyčinis bankrotas, tačiau šių įrodymų neanalizavo (Lietuvos apeliacinio teismo 2009 m. rugsėjo 24 d. nutartis civilinėje byloje); 6) kai apeliacinės instancijos teismas vertino tik atsakovės apeliacinio skundo argumentus, bet nenurodė jokių motyvų dėl ieškovės apeliacinio skundo (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. liepos 9 d. nutartis civilinėje byloje).

Taip pat galima išskirti keletą pavyzdžių kai teismas nustato motyvavimo trūkumus, tačiau nelaiko jų absoliučiu sprendimo negaliojimo pagrindu: 1) kai motyvai, kuriais grindžiamas teismo sprendimas, išdėstyti pakartojant ginčo šalių reikalavimus bei atsikirtimus ir aprašant byloje surinktus įrodymus. (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010 m. gruodžio 16 d. nutartis civilinėje byloje); 2) kai teismas išsamiai ir didele apimti

motyvuose cituoja įrodymus, nors reikalaujama tik glaustai juos įvertinti, tačiau toks pažeidimas nereiškia pareigos motyvuoti sprendimą pažeidimu, jei galima suprasti kokias aplinkybes teismas nustatė (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. liepos 13 d. nutartis civilinėje byloje). Taigi nors tokie pažeidimai nėra laikomi pagrindu naikinti teismo sprendimą, tačiau teismai turėtų vengti tokio sprendimo motyvavimo, nes tai sudaro įspūdį, kad teismo sprendimas surašytas aplaidžiai ir tai, gali sukelti abejonių dėl sprendimo teisėtumo.

Teismų praktikoje iškyla ir prieštarų taikant šį negaliojimo pagrindą. Stabdant civilinę bylą CPK 163 straipsnio 3 punkto pagrindu, teismai kartais nurodo tik sustabdymo pagrindą, tačiau nenurodo kokią įtaką nagrinėjamai bylai turės kitos bylos išnagrinėjimo rezultatai. Vienu atveju teismas tai vertina kaip absoliutų nutarties negaliojimo pagrindą (Kauno apygardos teismo 2009 m. birželio 10 d. nutartis civilinėje byloje), kitu atveju ne, nes iš nutarties yra aišku, kas nulėmė bylos sustabdymą (Klaipėdos apygardos teismo 2018 m. balandžio 26 d. nutartis civilinėje byloje). Manytina, kad šiuo atveju nurodyti CPK normos nepakanka, nes stabdant bylą šiuo atveju privalomas ryšys tarp dviejų bylų, taigi tam, kad būtų aišku kodėl teismas sustabdė bylos nagrinėjimą būtina nurodyti ir prejudicinį ar kitokį teisinį ryšį.

Tačiau taip pat reikia pažymėti, kad teismo pareiga pagrįsti priimtą sprendimą neturėtų būti suprantama, kaip reikalavimas detaliam atsakyti į kiekvieną argumentą, o apeliacinės instancijos teismas, kuris nėra proceso pirmojoje instancijoje pakartojimas iš naujo, atmesdamas apeliacinį skundą, gali tiesiog pritarti žemesnės instancijos teismo priimto sprendimo motyvams, argumentuotai pateikdamas tik pagrindines išvadas dėl ginčo dalyko, kurios teikia pagrindą pripažinti, jog bylos esmė iš tikrųjų atskleista, o ją atskleidus tinkamai aiškintos ir taikytos byloje aktualios teisės normos (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. gegužės 15 d. nutartis civilinėje byloje). Tačiau nors apeliacinės instancijos teismas, gali pritarti pirmosios instancijos teismo motyvams ir išsamiai dėl keliamų klausimų nepasisakyti, tačiau jei apeliantas ginčija tam tikras faktines aplinkybes, apeliacinės instancijos teismas turi bent trumpai nurodyti, kodėl pritaria pirmosios instancijos teismo argumentams (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. gegužės 12 d. nutartis civilinėje byloje). Pavyzdžiui jei esminiai apeliacinio skundo argumentai susiję su netinkamu įrodymų vertinimu, teismas turi pareigą iš naujo įvertinti byloje esančius įrodymus ir, atmesdamas apeliacinį skundą, motyvuotai pagrįsti, kodėl pirmosios instancijos teismo atliktą įrodymų vertinimą jis pripažįsta tinkamu, o atitinkamus apeliacinio skundo argumentus – nepagrįstais (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. kovo 10 d. nutartis civilinėje byloje). Neišsamių apeliacinės instancijos teismo nutarties,

kuria paliktas galioti pirmosios instancijos teismo sprendimas, motyvų faktas, jeigu pirmosios instancijos teismo sprendimas yra pakankamai motyvuotas, savaime nėra absoliutus nutarties negaliojimo pagrindas (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. gegužės 10 d. nutartis civilinėje byloje).

Analizuojant teismų praktiką matyti, kad teismai tam tikrų reikalavimų neišsprendimą vertina kaip motyvų nebuvimą. Pavyzdžiui kasacinis teismas nustatęs, kad apeliacinis teismas nepasisakė dėl visų kasatoriaus reikalavimų, panaikino dalį apeliacinės instancijos teismo sprendimo ir perdavė nagrinėti iš naujo CPK 329 straipsnio 2 dalies 4 punkto pagrindu t.y. vertino sprendimą kaip be motyvų (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. vasario 13 d. nutartis civilinėje byloje). Visų pirma manytina, kad taip yra dėl to, kad šis pagrindas gali būti taikomas ir tada jei nors vieno reikalavimo dalyje iš esmės nėra motyvų (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2006 m. gegužės 15 d. nutartis civilinėje byloje). Visų antra CPK nenumato galimybės gražinti tik dalį bylos kai sprendimas yra be motyvų, tokia galimybė numatyta tik esant neišspręstiems pareikštiems reikalavimams. Taigi autorės nuomone šie du pagrindai yra savarankiški ir neturėtų būti painiojami.

2.5. Byloje nėra teismo posėdžio protokolo, kai ji išnagrinėta žodinio proceso tvarka

Šis negaliojimo pagrindas lemia bendrą taisyklę, kad kiekvienas teismo posėdis, kai jis vyksta žodinio proceso tvarka turi būti fiksuojamas. CPK 168 straipsnio 1 dalis detalizuoja, kad teismo posėdis fiksuojamas darant teismo posėdžio garso įrašą, išskyrus šiame įstatyme nustatytus atvejus. Taigi matome, kad net ir nagrinėjant bylą žodinio proceso tvarka, tam tikrais atvejais gali būti nedaromas garso įrašas. Pavyzdžiui CPK 540 straipsnis nurodo, kad bylos dėl santuokos nutraukimo abiejų sutuoktinių bendru sutikimu nagrinėjamos žodinio proceso tvarka, tačiau teismo posėdžio eiga nefiksuojama. Atsižvelgiant į šių normų sisteminę logiką, manytina, kad dėl aiškumo būtų protinga šį negaliojimo pagrindą papildyti – „byloje nėra teismo posėdžio protokolo, kai ji išnagrinėta žodinio proceso tvarka, išskyrus įstatymo numatytas išimtis“. Taip pat atkreiptinas dėmesys į tai, kad bendra taisyklė, kad apeliacinis skundas nagrinėjamas rašytinio proceso tvarka (CPK 321 straipsnio 1 dalis), būtent todėl praktikoje retai egzistuoja situacijų kai apeliacinis teismas išnagrinėja bylą ir joje nėra teismo posėdžio protokolo.

Teismo posėdžio garso įrašas laikomas teismo posėdžio protokolu ir yra sudedamoji bylos dalis. Tokia straipsnio redakcija įsigaliojo tik 2014 m. sausio 1 d. (Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso... 2011). Iki tol galiojusi redakcija lėmė tai, kad buvo rašomas teismo posėdžio protokolas, kas sukeldavo nemažai problemų. Buvo siūloma

visiškai atsisakyti teismo posėdžio protokolavimo, taip iš esmės sutaupant teismo finansinius išteklius ir teismo darbuotojų darbo laiką (Civilinio proceso kodekso pakeitimo ir papildymo... 2009). Kaip matome toks siūlymas įgyvendintas ir dabar civilinėse bylose nebėra protokuojama raštu, tik šalia garso įrašo rašoma informacinė pažyma t.y. fiksuojamas garso įrašo eigos laikas, pasisakančio asmens procesinė padėtis bei procesinio veiksmo pavadinimas. Tokie pakeitimai susiję su tuo, kad rašytiniai protokoliai nepakankamai užtikrina teismo posėdžių skaidrumą ir viešumą. Taip pat dėl rašytinių protokolų kildavo tam tikrų problemų (Arlikevičiūtė, 2018, p. 38-39). Viena jų, kad protokolas būdavo surašomas neįskaitomai ir tai lemdavo sprendimo panaikinimą (Driukas et.al., 2007, p. 365). Pakeitus reguliavimą ši problema išnyko.

Teismo posėdį fiksuojant garso įrašu sudaromos galimybės gauti tikslią ir išsamią informaciją apie bylos nagrinėjimą teisme, sukeliama didesnis pasitikėjimas teismu, nes nėra galimybės garso įrašo suklastoti. Nors garso įrašas atneša keletą teigiamų padarinių, tačiau iš kitos pusės taip pat sukelia problemų. Viena iš protokolo paskirčių yra pagalba teismui greitai susigaudyti bylos medžiagoje. Tačiau atsižvelgiant į tai, kad teismo posėdžiai ne retai vyksta ne vieną ar dvi valandas, manytina, kad rašytinis protokolas labiau atitiko operatyvumo principą, nei garso įrašo išklausymas, nes rašytinio protokolo apimtis buvo mažesnė, ji apėmė tik esminius bylos nagrinėjimo momentus. Taip pat teismo posėdžio protokolas svarbus ne tik tam, kad sprendimą priimančias teisėjas galėtų lengvai atkurti bylos eigą, bet labai svarbus tam, kad būtų galima tinkamai įgyvendinti priimto teismo sprendimo teisėtumo ir pagrįstumo kontrolę. Tarkim net vertinant ar buvo pažeistos proceso kalbos taisyklės, teismas remdamasis garso įrašu galėtų nustatyti ar buvo padarytas pažeidimas ar ne.

Žvelgiant į CPK 329 straipsnio 2 dalies 5 punktą ir į jo lingvistinį aiškinimą, gali kilti klausimas koks pažeidimas lemia sprendimo negaliojimą t.y. ar čia patenka tik situacijos kai byloje visiškai nėra teismo posėdžio protokolo, ar taip pat ir atvejais kai teismo posėdžio protokolas yra su trūkumais.

Dėl visiško protokolo nebuvimo nekyla klausimų. Vienoje byloje nustatyta, kad Liteko yra įkelta pažyma apie teismo posėdžio eigą darant garso įrašą, tačiau pats teismo posėdžio garso įrašas įkeltas nebuvo ir jo byloje nėra, todėl neįmanoma nustatyti vykusio teismo posėdžio turinio. Dėl to teisėjų kolegija konstatavo absoliutų sprendimo negaliojimo pagrindą (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. gruodžio 21 d. nutartis civilinėje byloje). Taigi protokolo nebuvimą pagrindžia ne tik tai, kad jis bylos nagrinėjimo metu apskritai nebuvo daromas, bet ir tai, kad jis neįkeltas į informacinę sistemą.

Patalpinimas informacinėje sistemoje lemia galimybę susipažinti su bylos medžiaga. Tačiau net ir laiku nepatalpinus garso įrašo informacinėje sistemoje, tai nebūtinai iš karto reikš sprendimo panaikinimą. Pavyzdžiui vienoje byloje apeliacinės instancijos teismas nustatė, kad 2014 m. teismo posėdžio garso įrašas dėl Liteko sistemos sutrikimų nebuvo patalpintas laiku, o buvo patalpintas 2017 m. Tačiau tai nereiškia, kad bylą perėmusi teisėja neturėjo galimybės perklausti minėto teismo posėdžio garso įrašo, todėl teismas konstatavo, kad nėra pagrindo konstatuoti, kad byloje nėra teismo posėdžio protokolo (Lietuvos apeliacinio teismo 2018 m. kovo 29 d. nutartis civilinėje byloje). Anksčiau galiojusiam reglamentavime buvo nustatyti terminai, per kuriuos turėdavo būti surašytas teismo posėdžio protokolas, tačiau terminų pažeidimas teismų praktikoje pats savaime nebuvo pripažįstamas pagrindu panaikinti sprendimą (Driukas et al., 2007, p. 368). Manytina, kad šiuo atveju garso įrašo patalpinimas Liteko savo esme atitinka teismo posėdžio protokolo surašymą, todėl abiem atvejais terminų praleidimas savaime nelemia sprendimo panaikinimo.

Dėl garso įrašo trūkumų teismų praktikoje galima įžvelgti prieštarą. Vienoje byloje teismas konstatavo, jog netinkamas teismo posėdžio garso įrašas yra procesinis pažeidimas, tačiau šis pažeidimas nevertintinas kaip esminis procesinis pažeidimas, kurį nustačius konstatuojamas absoliutus sprendimo negaliojimo pagrindas. Šis pagrindas konstatuojamas tada, kai apskritai nėra teismo posėdžio protokolo. Šioje byloje teismas konstatavo, kad garso įrašė fiksuota didžioji dalis teismo atliktų veiksmų, dalyvavusių asmenų paaiškinimai. Iš šių duomenų galima susidaryti išsamų supratimą apie teismo posėdžio eigą. Nors garso įrašė neužfiksuotas liudytojos atsakymas į tam tikrą klausimą, tačiau matyti, kad apeliantei teismo posėdžio turinys yra žinomas, nes jis konkrečiai nurodo, kokie įrodymai nebuvo užfiksuoti garso įrašė. Taip pat negalima laikyti, jog byloje nebuvo Vaiko teisių apsaugos tarnybos išvados, nes tokia išvada pateikta raštu (Vilniaus apygardos teismo 2016 m. spalio 20 d. nutartis civilinėje byloje). Kitoje byloje apeliacinės instancijos teismas konstatavo, kad negalima laikyti, kad byloje nėra protokolo kai vienas iš dviejų į Liteko įkeltų garso įrašų yra nekokybiškas. Teismas atsižvelgęs į tai, kad apeliante skunde nemotyvuoja, kaip jos teisės buvo pažeistos dėl nekokybiško garso įrašo, taip pat į tai, kad apeliante nesikreipė į teismą dėl nustatytų trikdžių pašalinimo, pirmą kartą klausimą dėl nekokybiško garso įrašo iškėlė apeliaciniame skunde, konstatavo, kad nėra pagrindo konstatuoti absoliutaus negaliojimo pagrindo (Lietuvos apeliacinio teismo 2016 m. lapkričio 3 d. nutartis civilinėje byloje). Taigi iš šių nutarčių būtų galima daryti išvadą, kad garso įrašo trūkumai nelaikytini protokolo nebuvimu, jei iš jų galima nustatyti esminius bylos nagrinėjimo momentus.

Tačiau teismų praktikoje yra atveju, kai į Liteko įkelto garso įrašo trūkumą yra trumpesnė nei vykusio teismo posėdžio ir apeliacinės instancijos teismai atsižvelgę į tai, kad posėdyje buvo duodami liudytojų parodymai, šalių paaiškinimai, konstatuoja absoliutų sprendimo negaliojimo pagrindą (Lietuvos apeliacinio teismo 2017 m. rugpjūčio 22 d. nutartis civilinėje byloje; Vilniaus apygardos teismo 2018 m. kovo 27 d. nutartis civilinėje byloje). Taigi manytina, kad teismų praktika, sakanti, kad tik teismo protokolo visišką nebuvimą yra sprendimo negaliojimo pagrindas, yra ydinga, nes CPK 168 straipsnio 5 dalis nustato, kad kai dėl techninių priežasčių nepavyksta tinkamai užfiksuoti teismo posėdžio ar jo dalies garso įrašu, byla nagrinėjantis teismas šalies prašymu arba savo iniciatyva priima nutartį pakartoti procesinį veiksma, kurio nepavyko garso įrašu užfiksuoti. Tai patvirtina išvada, kad kiekvienas procesinis veiksmas turi būti privalomai užfiksuojamas garso įrašu.

Teismų praktika patvirtina, kad garso įrašo trūkumai gali lemti, kad nebus užfiksuotos svarbios bylai aplinkybės, o tai gali lemti neteisėtą sprendimą. Pavyzdžiui vienoje byloje dėl techninių kliūčių teismo posėdis, kuriame buvo apklausti liudytojai, nebuvo tinkamai užfiksuotas. Todėl pirmosios instancijos teismas priimdamas sprendimą nesivadovavo apklaustų liudytojų parodymais. Apeliacinės instancijos teismas panaikino teismo sprendimą CPK 329 straipsnio 2 dalies 5 punkto pagrindu (Lietuvos apeliacinio teismo 2016 m. gruodžio 7 d. nutartis civilinėje byloje). Tokia situacija rodo, kad teismas žinodamas, kad dėl techninių kliūčių įrašas nepadarytas, gali nesiremti įrodymais, kurie bylai gali būti reikšmingi ir taip priimti neteisėtą sprendimą.

Nors panaikinus rašytinį protokolą tam tikros problemos ir išnyko, tačiau atsirado kitų problemų, susijusių su informacinių technologijų naudojimo trūkumais. Šiuo atveju sprendimo negaliojimo pagrindą gali lemti priežastys, kurios nepriklauso nuo teisėjo kuris priima sprendimą. Pavyzdžiui vienoje byloje teismo posėdžio garso įrašas buvo daromas ir rastas garso įrašymo laikmenoje, tačiau failas sugadintas, nes jo dydis 0 Mb ir todėl jo negalima perklaudyti. O kitas garso įrašas yra nepilnas, nėra įrašo pabaigos, tai galėjo nutikti dėl SD kortelės gedimo. Įvertinus šias aplinkybes teismas konstatavo absoliutų sprendimo negaliojimo pagrindą (Vilniaus apygardos teismo 2018 m. sausio 9 d. nutartis civilinėje byloje). Dėl šios priežasties rekomenduojama esant galimybei garso įrašą daryti keliais įrenginiais (Dėl teismo posėdžių garso įrašų..., 2014). Taigi nors panaikinus rašytinį protokolą nebeliko problemos, kad protokolai gali būti neįskaitomas, tačiau atsirado kitų problemų, nulemtų techninių nesklaidumų. Tokiu atveju kyla klausimas ar galima sieti tokį pažeidimą su teismo padaryta klaida. Manytina, kad tokiu atveju teismui kyla pareiga kiekvienu atveju patikrinti ar garso įrašas be trūkumų, kas atimtų daug laiko.

2.6. Buvo pažeistos bylų rūšinio teisingumo bendrosios kompetencijos ar administraciniam teismui taisyklės

Tinkamas teisingumo klausimo išsprendimas užtikrina EŽTK 6 straipsnyje nustatytos asmens teisės kreiptis į nepriklausomą ir nešališką teismą įgyvendinimą (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008 m. gruodžio 23 d. nutartis civilinėje byloje). Taip pat bylos teisingumas teismui, į kurį kreipiamasi, yra viena iš sąlygų tinkamai realizuoti teisę kreiptis į teismą. CPK 137 straipsnio 2 dalis nustato, kad kai ieškinys pareiškiamas ne tam teismui, teismas turi atsisakyti priimti ieškinį. Taigi teismas, gavęs ieškinį, jau civilinės bylos iškėlimo stadijoje, *ex officio* privalo tikrinti ar byla tikrai teisinga tam teismui. Jei teismas priimtų ir išnagrinėtų bylą, kuri teismui neteisinga būtų galima teigti, kad teismas peržengė savo kompetencijos ribas. Tačiau teismai ne visada bylos iškėlimo stadijoje pastebi teisingumo taisyklių pažeidimus ir šie pažeidimai išaiškėja jau iškėlus byla. CPK 36 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad iškelta civilinė byla negali būti nutraukta arba pareiškimas negali būti paliekamas nenagrinėtas vien dėl tos priežasties, kad byla teisinga administraciniam teismui. Tokiu atveju teismas nutartimi perduoda bylą pagal teisingumą kitam teismui (CPK 34 straipsnio 2 dalies 4 punktas). Pasitaiko atveju kai šie pažeidimai paaiškėja bylą nagrinėjant apeliacine ar kasacine tvarka. Tokiu atveju sprendimas naikinamas dėl absoliutaus negaliojimo pagrindo.

Iš CPK 329 straipsnio 2 dalyje 6 punkte nustatyto absoliutaus negaliojimo pagrindo matome, kad ne visų teisingumo taisyklių pažeidimas nulemia absoliutų sprendimo negaliojimo pagrindą. Nuo 2011 m. spalio 1 d. įsigaliojus CPK 329 straipsnio 2 dalies 6 punkto pakeitimams absoliučiu teismo sprendimo negaliojimo pagrindu pripažįstamas tik toks atvejis, kai buvo pažeistos bylų rūšinio teisingumo bendrosios kompetencijos ir administraciniam teismui taisyklės. Proceso normos nenustato, jog bendrosios kompetencijos teismų teisingumo taisyklių pažeidimas sudaro absoliutų sprendimo negaliojimo pagrindą, todėl netgi tokio pažeidimo konstatavimo atveju, nesant kitokių proceso normų pažeidimų, dėl kurių galėjo būti neteisingai išspręsta byla, jis nesudarytų pagrindo pripažinti sprendimą negaliojančiu (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. vasario 6 d. nutartis civilinėje byloje). Tačiau vis dar pasitaiko atveju kai ne tik šalys, bet ir teismai neteisingai interpretuoja šio pagrindo turinį, pavyzdžiui nustačius, kad ieškinys teisingas kitam bendrosios kompetencijos teismui, teismas nurodo, kad esant tokiai situacijai bylos išnagrinėjimas reikštų absoliutų sprendimo negaliojimo pagrindą (Šiaulių apygardos teismo 2018 m. sausio 10 d. nutartis civilinėje byloje). Taip pat kartais teismai klaidingai nurodo, kad tiek rūšinio tiek išimtinio teisingumo pažeidimas yra absoliutus

sprendimo negaliojimo pagrindas (Šakių rajono apylinkės teismo 2015 m. gegužės 22 d. nutartis civilinėje byloje). Taigi galima daryti išvadą, kad praktikoje teisėjai kartais nepagrįstai išplečia šio pagrindo taikymą.

Išanalizavus ankstesnes CPK redakcijas, galima teigti, kad šis pagrindas buvo nuolat siaurinamas. 1999 m. sausio 1 d. įsigaliojus 1964 m. CPK pataisoms absoliutus negaliojimo pagrindas buvo kai byla išnagrinėta pažeidžiant funkcinio, rūšinio ar išimtinio teritorinio teisingumo taisykles. Įsigaliojus 2003 m. sausio 1 d. CPK nebeliko funkcinio teisingumo pažeidimo. Kadangi rūšinis teisingumas padeda išspręsti du uždavinius: 1) nustatyti teismo rūšį, t.y. sužinoti koks – bendrasis ar specializuotas teismas turi nagrinėti bylą 2) nustatyti teismų sistemos grandį, kurios grandies teismas nagrinės bylą kaip pirmoji instancija (Laužikas, et. al., 2003, p.238), pabrėžiama, kad 2011 m. iš absoliučių negaliojimo pagrindų pašalintas ne tik išimtinio teisingumo pažeidimas, bet ir teisingumo pažeidimas tarp apylinkių ir apygardų teismų. Taigi šiuo požiūriu dabartinis reguliavimas numato siauriausią šio pagrindo taikymą, tačiau tai nereiškia, kad esant kitokiems teisingumo pažeidimams sprendimas negali būti panaikintas.

Įstatyme nustatytas teismų kompetencijai priskiriamų bylų paskirstymas teismams vadinamas teisingumu. Teisingumas atriboja konkretaus teismo jurisdikcinę kompetenciją nuo kitų teismų, t.y. paskirsto teismų kompetenciją teismų sistemos viduje (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008 m. gruodžio 23 d. nutartis civilinėje byloje). Tačiau tiek praktikoje, tiek moksliniuose darbuose kartais yra painiojamas civilinių bylų priskirtinumas ir teisingumas. Priskirtinumo institutas atriboja teismų ir kitų institucijų, kurios sprendžia ginčus jurisdikciją. Gitana Abromavičienė teigia, kad bendrosios kompetencijos teismo ir administracinio teismo ginčai dėl to, kuris teismas turi spręsti konkrečią bylą, yra ginčai dėl bylos priskirtinumo, o ne ginčai dėl teisingumo (Abromavičienė, 2007, p. 59). Ji taip pat nurodo, kad jeigu įstatymų leidėjas tam tikrus ginčus priskiria nagrinėti administraciniam teismui, o kreipiamasi į bendrosios kompetencijos teismą, teismas privalo atsisakyti priimti ieškinį kaip nenagrinėtiną teisme (CPK 137 straipsnio 2 dalies 1 punkto pagrindu). Manytina, kad tokia pozicija yra nepagrįsta, nes CPK 36 straipsnio 3 dalyje aiškiai nustatyta, kad kai teismui kyla abejonių dėl bylos rūšinio teisingumo bendrosios kompetencijos ar administraciniam teismui, šiuos klausimus rašytinio proceso tvarka išsprendžia speciali teisėjų kolegija. Todėl nustatius, kad byla teisinga ne bendrosios kompetencijos teismui, o administraciniam teismui, ar atvirkščiai, teismas turėtų atsisakyti priimti ieškinį CPK 137 straipsnio 2 dalies 2 punkto pagrindu. Tokią poziciją patvirtina ir teismų praktika, kuri nurodo, kad rūšinis teisingumas nurodo koks – bendrosios kompetencijos ar specializuotas teismas turi

nagrinėti bylą (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. liepos 7 d. nutartis civilinėje byloje).

CPK 36 straipsnio 2 dalis aiškiai nurodo, kad bylos rūšinį teisingumą bendrosios kompetencijos ar administraciniam teismui lemia teisinio santykio, iš kurio kilo ginčas, pobūdis. Tai reiškia, kad jei teisinis santykis, iš kurio kilo ginčas, susijęs su private teise, ginčą nagrinės bendrosios kompetencijos teismai, jei su viešąja teise – administraciniai teismai. Minėtame straipsnyje taip pat įtvirtinta nuostata, kad jei santykis yra mišrus, bylos rūšinis teisingumas priklauso nuo to, koks teisinis santykis (civilinis ar administracinis) byloje vyrauja. Dar būtina pažymėti, kad rūšinis teisingumas šalių susitarimu negali būti pakeičiamas (CPK 32 straipsnio 2 dalis).

Taip pat reiktų atkreipti dėmesį, kad jei viena iš ginčo šalių yra valstybės ar savivaldybės institucija, tai nebūtinai reiškia, kad byla bus teisinga administraciniam teismui. Pavyzdžiui jei ginčas kiltų iš valstybei priklausančio žemės sklypo nuomos, ir viena ginčo šalis būtų valstybės institucija, o kita privatus asmuo. Tokiu atveju jei ginčas kiltų dėl nuomos sutarties netinkamo vykdymo, tai būtų ginčas dėl civilinių teisinių santykių ir byla būtų teisinga bendrosios kompetencijos teismams. Tačiau tokiu atveju jei ginčas kiltų dėl valstybės institucijos veiksmų teisėtumo – ginčas būtų teisingas administraciniams teismams. Taigi bylos teisingumą lemia ne ginčo šalys, o ginčo pobūdis.

Problema, kad privatinė teisė ir viešoji teisė yra labai glaudžiai susijusios, todėl dažnai susiduriama su kvalifikavimo problema t.y. ne visada lengva atskirti ar ginčas kilo iš viešosios teisės ar iš privatinės teisės. Kaip ir minėta, jei teismui kyla abejonių dėl rūšinio teisingumo bendrosios kompetencijos ir administraciniams teismams, šiuos klausimus išsprendžia speciali teisėjų kolegija (CPK 36 straipsnio 3 dalis). Šiai kolegijai priėmus nutartį dėl bylos teisingumo, nutartis yra galutinė ir neskundžiama (CPK 36 straipsnio 5 dalis). Taigi taip sudaroma galimybė teismui išvengti klaidos, kuri sukeltų rimtus padarinius.

CPK 22 straipsnyje nustatyta, kad bendrosios kompetencijos teismams nagrinėti priskiriami ginčai, kylantys iš civilinių, šeimos, darbo, intelektinės nuosavybės, konkurencijos, bankroto, restruktūrizavimo, viešųjų pirkimų ir kitų privatinų teisinių santykių. Taigi bylos dėl žalos atlyginimo yra civilinio teisinio pobūdžio ir pagal bendrąją taisyklę nagrinėjamos bendrosios kompetencijos teisme. Administraciniams teismams yra teisingi tik tie ginčai dėl žalos atlyginimo, kurie apibrėžti Administracinių bylų teisenos įstatyme 17 straipsnio 1 dalies 3 punkte t.y. administraciniai teismai sprendžia bylas dėl žalos, atsiradusios dėl viešojo administravimo subjektų neteisėtų veiksmų, atlyginimo

(Specialiosios teisėjų kolegijos 2019 m. birželio 17 d. nutartis civilinėje byloje). Taigi nors iš šalies reguliavimas atrodo aiškus, tačiau įstatymu neįmanoma reglamentuoti visų ginčų teisingumo, todėl labai dažnai susiduriama su problema atskiriant teismų kompetenciją nagrinėti bylą.

Norint atskleisti šia problematiką galima pateikti keletą teismų praktikos pavyzdžių. Teismų praktikoje žinoma situacija, kai nuteistieji laisvės atėmimo bausme, neteisėtai pasinaudodami mobiliuoju telefonu užsiima telefoniniu sukčiavimu. Tokiu atveju nukentėję asmenys reiškia ieškinius valstybei ir todėl iškyla klausimas į kokią teismą kreiptis t.y. ar ieškinyje teisingas bendrosios kompetencijos teismui ar administraciniam teismui. Vienoje byloje teismas nematė problemos ir išnagrinėjo tokį ginčą bendrosios kompetencijos teisme (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. birželio 18 d. nutartis civilinėje byloje). Kitoje analogiškoje situacijoje teismas nurodo, kad kalėjimo veikla yra viešojo administravimo sritis, t.y. ginčus dėl viešojo administravimo turi spręsti administraciniai teismai, nes taip numato administracinių bylų teisenos įstatymas (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. birželio 13 d. nutartis civilinėje byloje).

Kita situacija kai bankrutuoja bankas ir reiškiamas ieškinyje audito kompanijai ir valstybei, nes Lietuvos bankas nepakankamai vykde bankų veiklos priežiūrą. Vienoje byloje teisingumo kolegija nusprendė, kad šiuo atveju vyrauja administraciniai teisiniai santykiai, nes pagrindinis sprendžiamas klausimas yra dėl Lietuvos banko veiksmų bankų priežiūros ir kontrolės srityje. Todėl ginčas turi būti nagrinėtinas administraciniame teisme (Specialiosios teisėjų kolegijos 2014 m. rugpjūčio 27 d. nutartis civilinėje byloje). Kitoje analogiškoje byloje teisingumo kolegija nusprendė, kad tokią bylą turi nagrinėti bendrosios kompetencijos teismas (Specialiosios teisėjų kolegijos 2015 m. vasario 19 d. nutartis civilinėje byloje). Taigi galima teigti, kad atriboti kokiam teismui teisinga byla pagal CPK numatytą kriterijų t.y. pagal teisinio santykio iš kurio kilo ginčas, pobūdį, nėra lengva užduotis ir su ja nuolat susiduriama.

2.7. Pirmosios instancijos teismas išsprendė ne visus byloje pareikštus reikalavimus ir bylos negalima išskirti šio Kodekso 327 straipsnio 2 dalyje nustatyta tvarka

Kadangi Lietuvoje įtvirtintas ribotos apeliacijos modelis, galima daryti išvadą, kad šis negaliojimo pagrindas yra nustatytas būtent dėl šio modelio ypatumų, nes apeliacijoje nėra pakartotinai nagrinėjamas ginčas, o tik patikrinamas pirmosios instancijos teismo teisėtumas ir pagrįstumas. Todėl neišsprendus visų reikalavimų ir apeliaciniame teismui

išsprendus neišspręstus reikalavimus šalys prarastų apeliacijos galimybę. Tai, kad apeliacinės instancijos teismas negali išspręsti neišspręstų reikalavimų patvirtina ir teismų praktika. Pavyzdžiui vienoje byloje reikalavimą pripažinti teisę į draudimo išmoką teismas laikė nepaduotu, nors iš bylos duomenų matyti, kad žyminis mokestis už šį reikalavimą buvo sumokėtas. Dėl šios priežasties pirmosios instancijos teismas šio reikalavimo neišsprendė, o apeliacinės instancijos teismas, nepaisant tokios situacijos, išsprendė. Kasacinis teismas panaikino sprendimus ir grąžino bylą pirmosios instancijos teismui (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2011 m. gruodžio 16 d. nutartis civilinėje byloje).

Šio pagrindo formuluotė gali būti klaidinanti. Lietuvos apeliacinio teismo atstovai svarstant 2002 m. CPK projektą, suabejojo dėl šio pagrindo priskyrimo absoliutiems sprendimo negaliojimo pagrindams, nes šiuo atveju pažeidimo sunkumas siejamas su bylos išskyrimo galimybe (Ambrasaitė, 2004 cituota Šumkowska, 2012, p.10). Tačiau aiškinant šį pagrindą kartu su CPK 327 straipsnio 2 dalimi, galima daryti išvadą, kad kurio nors reikalavimo neišsprendimas lems tai, kad šioje dalyje byla visais atvejais bus grąžinta iš naujo nagrinėti pirmosios instancijos teismui. Tai reiškia, kad reikalavimų išskyrimo galimybė siejama ne su pažeidimo sunkumu, o su bylos dalies, kurioje reikalavimai išspręsti likimu. Jeigu bylą galima išskirti, tai nėra ir pagrindo visos bylos grąžinti pirmosios instancijos teismui, nes nėra pagrindo konstatuoti, kad toje dalyje nebuvo tinkamo proceso. Taigi jei bylą neišspręstų reikalavimų dalyje galima išskirti, apeliacinės instancijos teismas galės grąžinti pirmosios instancijos teismui tik bylos neišspręstų reikalavimų dalį, vadovaudamasis CPK 327 straipsnio 2 dalimi, o jei toks bylos išskyrimas, apeliacinės instancijos teismo manymu, negalimas, iš naujo nagrinėti pirmosios instancijos teismui bus grąžinta visa byla, nes tokius atvejus įstatymų leidėjas įtraukė į absoliučių sprendimo negaliojimo pagrindų sąrašą (Ambrasaitė, 2003b, p.16).

Reikalavimas šio pagrindo prasme suprantamas kaip CPK 135 straipsnyje įtvirtintas ieškinio dalykas, kurį ieškovas turi nurodyti ieškinyje, t.y. ieškovo per teismą atsakovui pareikštas materialusis teisinis reikalavimas (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2006 m. gegužės 3 d. nutartis civilinėje byloje). Pirmosios instancijos teismo padarytas proceso teisės normos pažeidimas pasisakant ne dėl visų ieškovo nurodytų faktinių ieškinio pagrindą sudarančių aplinkybių nesudaro pagrindo jį vertinti kaip absoliutų teismo sprendimo negaliojimo pagrindą (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. kovo 28 d. nutartis civilinėje byloje). Taigi tik materialaus reikalavimo neišsprendimas daro sprendimą absoliučiai negaliojantį. Pavyzdžiui jei atsakovui pareiškiamas tik reikalavimas priteisti bylinėjimosi išlaidas, toks reikalavimas yra procesinės kilmės, todėl laikoma, kad tokiam atsakovui materialinių teisinių reikalavimų pareikšta nebuvo ir neišsprendus tokio

reikalavimo būtų nepagrįsta konstatuoti absoliutų sprendimo negaliojimo pagrindą (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. lapkričio 13 d. nutartis civilinėje byloje).

Gali kilti klausimas, ką reiškia terminas „reikalavimų išsprendimas“. Pagal bendrą taisyklę teismas rezoliucinėje dalyje turėtų pasisakyti ieškinį ar priešieškinį tenkinti, iš dalies tenkinti ar atmesti (CPK 270 straipsnio 5 dalies 1 punktas). Tačiau analizuojant teismų praktiką galima daryti išvadą, kad į šį reikalavimą nėra žiūrima formaliai ir toks požiūris gali būti siejamas su papildomo sprendimo institutu. Papildomo sprendimo institutas skirtas sprendimo nevisapusiškumui ištaisyti, kuris pasireiškia tuo, kad teismas, teismo posėdyje išnagrinėjęs ir ištyręs atitinkamus reikalavimus, dėl jų nepasisakė teismo sprendime t.y. jų neišsprendė (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. balandžio 4 d. nutartis civilinėje byloje). Jeigu teismas rezoliucinėje dalyje nepasisako dėl tam tikro reikalavimo, bet pasisako motyvuojamoje dalyje, tokiu atveju nėra pagrindo naikinti priimto sprendimo ir tokią klaidą galima ištaisyti patikslinant sprendimo rezoliucinę dalį. Pavyzdžiui santuokos nutraukimo byloje atsakovui priešieškiniu pareiškus reikalavimą susijusį su tėvystės nugalinėjimu, teismas motyvuojamoje dalyje nurodė motyvus dėl tokio reikalavimo negalimumo nagrinėti santuokos nutraukimo byloje, o rezoliucinėje dalyje dėl šio reikalavimo nepasisakė, todėl apeliacinės instancijos teismas nenustatė absoliutaus sprendimo negaliojimo pagrindo (Kauno apygardos teismo 2018 m. rugsėjo 18 d. nutartis civilinėje byloje). Taigi tam, kad būtų konstatuotas absoliutus sprendimo negaliojimo pagrindas, reikia konstatuoti, kad tas reikalavimas nebuvo nagrinėjamas ir tirtas teismo posėdyje, kiti trūkumai gali būti pašalinti priimant papildomą sprendimą arba tiesiog patikslinant sprendimo rezoliucinę dalį.

Nors šis sprendimo negaliojimo pagrindas yra absoliutus, tačiau teismų praktikoje matyti, kad tam tikrais atvejais jis taikomas atsižvelgiant į civilinio proceso principus. Nes nors pirmosios instancijos teismas ir neišsprendžia tam tikrų reikalavimų, tačiau bylos/jos dalies gražinimas pirmosios instancijos teismui vien tam, kad byla būtų nutraukta, neatitiktų nei proceso ekonomiškumo, nei koncentruotumo principų. Pavyzdžiui jei neišspręstas reikalavimas priteisti tam tikrą sumą iš bendrovės, kuri dar pirmosios instancijos teisme eigoje nustojo egzistuoti, byla šio reikalavimo atžvilgiu turi būti nutraukta, todėl tokia situacija sprendžiama analogiškai t.y. papildant pirmosios instancijos sprendimą, o ne gražinant bylą nagrinėti iš naujo (Lietuvos apeliacinio teismo 2017 m. gegužės 12 d. nutartis civilinėje byloje).

Praktikoje įdomios situacijos susiklosto dispozityviose bylose, nes teismas turi teisę viršyti ieškinio dalyką (pvz. CPK 417 straipsnis). Todėl šalys remiasi šiuo negaliojimo pagrindu teigdamos, kad teismas privalėjo išspręsti ir nepareikštą tam tikrą reikalavimą.

Tačiau kasacinis teismas pažymėjo, kad teismo teisė viršyti ieškinio dalyką nereiškia išnagrinėti bet kokį byloje nepareikštą reikalavimą, pavyzdžiui darbo byloje tai priklauso nuo ieškinio pagrindą sudarančių ir teismo posėdyje paaiškėjusių bylos aplinkybių, o reikalavimai turi būti tiesiogiai susiję su pareikšto ieškinio dalyku ir pagrindu. Taigi tam tikrais atvejais teismai konstatuoja, kad teismas neturėjo pagrindo spręsti dėl nepareikšto reikalavimo ir nenaikina sprendimo (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. birželio 30 d. nutartis civilinėje byloje). Tačiau jeigu teismas *ex officio* ėmėsi nagrinėti nepareikštą reikalavimą, jis turi būti išspręstas pagal tas pačias civilinio proceso taisykles, kaip ir ieškinio reikalavimai. Taigi jeigu tokio reikalavimo teismas neišnagrinėjo, teismas grąžiną bylą pirmosios instancijos teismui nagrinėti iš naujo (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. birželio 18 d. nutartis civilinėje byloje).

Taip pat matyti, kad šis negaliojimo pagrindas gali būti painiojamas su kitu negaliojimo pagrindu t.y. motyvų nebuvimu. Pavyzdžiui kasatorius teigė, kad teismai neišsprendė visų reikalavimų, tačiau kasacinis teismas panaikino teismų sprendimus ne dėl to, kad nebuvo neišspręsti visi reikalavimai, tačiau dėl to, kad pirmosios instancijos teismas dėl tam tikrų reikalavimų nepateikė pakankamų motyvų (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. sausio 15 d. nutartis civilinėje byloje). Tai kartu patvirtina ir motyvų reikšmę, nes jų nesant, asmuo ne tik gali nesuprasti kodėl teismas taip nusprendė, bet ir manyti, kad teismas apskritai neišsprendė jo pareikštų reikalavimų.

Šis pagrindas tiesiogiai nurodo, kad sprendimas naikinamas kai pirmosios instancijos teismas išsprendžia ne visus reikalavimus. Tačiau taip kaip pirmojoje instancijoje, taip ir apeliacinėje instancijoje teismas turi pasisakyti ir dėl apeliacinio skundo ir dėl atsiliepimo į apeliacinį skundą reikalavimų. Pavyzdžiui vienoje byloje ieškovė pateikė du reikalavimus, pirmosios instancijos teismas abu atmetė, apeliaciniu skundu buvo prašoma abu reikalavimus tenkinti. Apeliacinės instancijos teismas nurodė tik motyvus dėl prašymo apriboti buvusio įmonės vadovo teisę eiti juridinio asmens vadovo pareigas, tačiau nieko nepasisakė dėl prašymo skirti įmonės vadovui baudą. Kasacinis teismas konstatavo, kad šiuo atveju nutartis yra be motyvų (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. balandžio 1 d. nutartis civilinėje byloje). Taigi matome, kad kasacinis teismas, vertindamas apeliacinio teismo nutartis, apeliacinių skundų, atsiliepimų į apeliacinį skundą reikalavimų neišsprendimą vertina kaip motyvų nebuvimą.

Apibendrinant galima daryti išvadą, kad reikalavimų neišsprendimas siejamas tik su materialinio reikalavimo neišsprendimu, kuris nebuvo nagrinėjamas ir tiriamas teismo posėdyje. Teismo sprendimo tam tikri trūkumai nelemia šio absoliutaus sprendimo negaliojimo konstatavimo.

3. Santykinai absoliutūs sprendimo negaliojimo pagrindai

Doktrinoje šie pagrindai kartais pavadinami sąlygiškai absoliučiais sprendimo negaliojimo pagrindais (Driukas et al., 2009, p. 154). Manytina tikslingiau būtų vartoti sąvoką „santykinai absoliutūs“, nes jeigu įstatymas imperatyviai reikalauja, kad atitinkamą procesinį pažeidimą nurodytų suinteresuotas asmuo, pažeidimas yra santykinai absoliutus, priešingu atveju – pažeidimas yra absoliutus (Šumkovska, 2012, p. 14). Sąlygiškai negaliojantis sprendimas galėtų būti pripažįstamas CPK 329 straipsnio 1 dalies pagrindu, nes tokiu atveju sprendimas negalioja tik tuo atveju jei dėl pažeidimo galėjo būti neteisingai išspręsta byla.

CPK 329 straipsnio 3 dalyje išvardyti pagrindai įgyja absoliučių teismo sprendimo negaliojimo pagrindų statusą tik tada jei asmuo, kurio teisės pažeistos CPK 329 straipsnio 3 dalyje nurodytu būdu, šia aplinkybe grindžia savo apeliacinį skundą. Kitaip yra nustačius CPK 329 straipsnio 2 dalyje nurodytus pagrindus, nes juos teismas įpareigotas tikrinti *ex officio* (Driukas et al., 2009, p. 154, 158). Neaiškumo sukelia CPK 320 straipsnio 1 dalis, kuri nustato apeliacinio teismo pareigą patikrinti ar nėra absoliučių sprendimo negaliojimo pagrindų, tačiau nedetalizuoja kuriuos pagrindus teismas turi patikrinti savo iniciatyva. Nors toks pagrindų atskyrimas yra siejamas su proceso dispozityvumo principu t.y. apeliantas sprendžia ar toks pažeidimas paveikė teismo proceso teisėtumą ir ar prašyti panaikinti pirmosios instancijos teismo sprendimą (Autorių kolektyvas, 2005, p. 346), taip pat teigiama, kad CPK 329 straipsnio 3 dalyje įtvirtintų absoliučių negaliojimo pagrindų atveju padaromi teisės normų pažeidimai įtakoja tik konkrečių byloje dalyvaujančių asmenų procesines teises (Lietuvos apeliacinio teismo 2011 m. rugsėjo 6 d. nutartis civilinėje byloje). Tačiau yra nuomonių, kad toks pagrindų atskyrimas yra netikslingas, nes visi šie pažeidimai yra šiurkštūs bei grubiai pažeidžiantys proceso taisykles, o tuo pačiu ir visos visuomenės pasitikėjimą priimamais teismo sprendimais, todėl nepateisinama situacija, kai apeliacinės instancijos teismas matydamas, jog buvo pažeistos pamatinės proceso nuostatos, negali tokio sprendimo grąžinti pirmosios instancijos teismui nagrinėti iš naujo vien todėl, kad to nepareikalavo apeliantas (Burokaitė, 2013, p. 59). Iš dalies pritartina tokiai pozicijai, nes jei asmuo, kurio teisės pažeistos, šiuos pažeidimus nurodo apeliaciniame skunde, pripažįstama, kad jie sukėlė tokių pačių padarinių kaip ir pažeidimai, nurodyti CPK 329 straipsnio 2 dalyje (Autorių kolektyvas, 2005, p. 346). Tai reiškia, kad tokiu atveju konstatuojama, kad nebuvo tinkamo proceso. Todėl nesuprantama, kodėl išskiriama nuomone, kad tokie pažeidimai pažeidžia tik dalyvaujančio byloje asmens procesines teises.

3.1. Pirmosios instancijos teismas išnagrinėjo bylą, kai nebuvo nors vieno iš dalyvaujančių byloje asmenų, kuriam nebuvo pranešta apie teismo posėdžio laiką ir vietą

CPK 234 straipsnis nustato, kad civilinė byla teismo posėdyje nagrinėjama, kai yra pranešta byloje dalyvaujantiems asmenims. Remiantis kasacinio teismo išaiškinimais, sprendžiant dėl bylos šalies informavimo tinkamumo, svarbu nustatyti, ar buvo užtikrintas realus jos žinojimas apie pradėtą teismo procesą, ar jai buvo suteikta veiksminga teisė gintis (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. spalio 3 d. nutartis civilinėje byloje). Svarbiausia, kad bylos šalys bent vieną kartą būtų laiku ir tinkamu būdu informuojama apie teismo procesą, nes bent vienam iš proceso dalyvių tinkamai nepranešus apie teismo posėdį, teismas paskirtajame posėdyje bylą išnagrinėti iš esmės neturės galimybės, nes tokiu atveju būtų pažeisti esminiai civilinio proceso principai – teisė būti išklaustam, tiesioginio dalyvavimo, lygiateisiškumo ir panašiai, taigi ir dalyvaujančių byloje asmenų, kuriems apie teismo posėdį tinkamai nepranešta, procesines teises (Driukas et al., 2007, p. 268).

CPK 329 straipsnio 3 dalies 1 punkte įtvirtinto bylos grąžinimo iš naujo nagrinėti pirmosios instancijos teismui pagrindo taikymo sąlygos yra: 1) byloje dalyvaujančiam asmeniui nepranešta apie teismo posėdžio vietą ir laiką; 2) pirmosios instancijos teismas išnagrinėjo bylą nedalyvaujant šiam asmeniui; 3) toks asmuo savo apeliacinį skundą grindžia bylos išnagrinėjimo jam nedalyvaujant aplinkybe. Tik nustačius visas šias sąlygas, galima konstatuoti absoliutaus sprendimo negaliojimo pagrindą (Lietuvos Aukščiausiojo teismo 2015 m. birželio 12 d. nutartis, priimta civilinėje byloje). Taigi net jei ir teismas išnagrinėtų bylą nedalyvaujant tokiam asmeniui, sprendimas nebūtų panaikinamas jei toks asmuo buvo tinkamai informuotas apie posėdį. Taip pat sprendimas nebūtų naikinamas jei teismas nepranešė apie posėdį, išnagrinėjo bylą nedalyvaujant tokiam asmeniui, bet asmuo tokiu argumentu nesiremia savo apeliaciniame skunde.

Nors šios sąlygos pakankamai aiškios, tačiau pasitaiko atvejų, kai teismas šiuo pagrindu nepagrįstai pasinaudoja teise perduoti bylą iš naujo nagrinėti pirmosios instancijos teismui. Pavyzdžiui apeliacinės instancijos teismas panaikino teismo sprendimą ir grąžino nagrinėti iš naujo nustatęs tik vieną iš sąlygų t.y. kad nebuvo pranešta dalyvaujantiems byloje asmenims apie posėdžio laiką ir vietą, bet neįvertinęs to, kad asmuo teismo posėdyje dalyvavo ir, kad šiuo pagrindu negrindė apeliacinio skundo (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. gegužės 23 d. nutartis civilinėje byloje).

Reikia atkreipti dėmesį, kad nors šis pagrindas įtvirtina, kad neinformuotas asmuo tokia aplinkybe turi grįsti savo skundą, tačiau teismų praktikoje yra atvejų kai sprendimas

panaikinamas net ir to asmens atžvilgiu, kuris neskundė sprendimo. Pavyzdžiui vienam iš solidarių atsakovų E.G. pateikus kasacinį skundą ir jį grindžiant neinformavimu apie teismo posėdį, teismas grąžindamas bylą pirmosios instancijos teismui, grąžino bylą ir dėl kito atsakovo A.M., nes jei byloje būtų paneigtas nustatytas prievolės solidarumas, toks teismo sprendimas gali turėti įtakos ir atsakovo A.M. teisėms ir pareigoms (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. liepos 19 d. nutartis civilinėje byloje). Tokiu būdu teismas išvengia pakartotinio absoliutaus sprendimo negaliojimo pagrindo. Taip pat šioje byloje teismas nors konstatavo, kad pirmosios instancijos teismas informavo E.G. pagal įstatymą (viešo paskelbimo būdu), tačiau atsižvelgė į tai, kad jis buvo deklaravęs apie savo išvykimą iš Lietuvos ir gyvena užsienyje, todėl tokiu informavimu nebuvo pasiektas efektyvus šalies informavimas apie vykstantį teismo procesą, todėl panaikino teismo sprendimus. Taigi galima daryti išvadą, kad svarbiausia ne formalus informavimas pagal įstatymą, o kaip ir minėta – realus informavimas.

Iš lingvistinio šios normos aiškinimo išplaukia išvada, kad sprendimas panaikinamas tik kai toks pažeidimas padaromas pirmosios instancijos teisme. Tačiau toks pažeidimas galimas ir apeliacinės instancijos teisme, nes ir apeliacinės instancijos teisme galimas žodinis bylos nagrinėjimas, kai į teismo posėdį kviečiami dalyvauti byloje dalyvaujantys asmenys. Jeigu teismas nagrinėja bylą rašytinio proceso tvarka, tokiu atveju dalyvaujantys byloje asmenys į teismo posėdį nekviečiami ir nedalyvauja, o apie teismo posėdį skelbiama specialiame interneto puslapyje (CPK 153 straipsnio 2 dalis). Taigi nors iš vienos pusės teismui vis tiek nustatyta pareiga informuoti apie rašytinį teismo posėdį ir laiką, tačiau informavimo trūkumai tokiu atveju neturėtų būti laikomi absoliučiu sprendimo negaliojimo pagrindu, nes dalyvaujantys byloje asmenys tokiam posėdyje nedalyvauja. Tai patvirtina ir teismų praktika, kuri sako, kad neinformavus apie rašytinį teismo posėdį ir laiką, nėra pagrindo konstatuoti, kad egzistuoja absoliutus sprendimo negaliojimo pagrindas (Klaipėdos apygardos teismo 2019 m. lapkričio 21 d. nutartis civilinėje byloje).

EŽTT jurisprudencijos analizė rodo, kad nacionalinio teismo pareiga tinkamai informuoti bylos šalį apie procesą vertinama pakankamai griežtai, draudžiant formalų požiūrį į jos vykdymą (Europos Žmogaus Teisių Teismo 2001 m. birželio 7 d. sprendimas byloje Kress prieš Prancūziją). Šio teismo praktikoje nuosekliai pabrėžiamas bendrasis principas, kad šalių lygybė netektų prasmės, jei bylos šaliai nebūtų pranešta apie bylos nagrinėjimą taip, kad ji turėtų galimybę jame dalyvauti, jeigu nuspręstų pasinaudoti vidaus teisėje įtvirtinta tokia teise. Vis dėlto taip pat atkreiptinas dėmesys į tai, kad EŽTT kiekvieną situaciją analizuoja individualiai ir vertina proceso visumą; tam tikri informavimo defektai gali būti vertinami kaip iš esmės nepažeidžiantys EŽTK 6 straipsnio

reikalavimų, jei iš proceso visumos matyti, kad asmuo galiausiai turėjo galimybę pateikti savo poziciją, pastabas byloje (EŽTT 2007 m. birželio 7 d. sprendimas byloje Zagorodnikov prieš Rusiją). Kasacinis teismas, remdamasis pirmiau nurodyta EŽTT jurisprudencija, yra nurodęs, kad net jei ir buvo nustatyti tam tikri informavimo defektai, jie gali būti vertinami kaip neesminiai ir nepažeidžiantys pagrindinių nacionalinio civilinio proceso principų bei žmogaus teisių esmės, jei, analizuojant procesą bendrai, matyti, kad asmuo turėjo galimybę pateikti savo poziciją, pastabas byloje ir pirmiau įvardyti trūkumai nelėmė neteisingo teismo sprendimo priėmimo (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. lapkričio 20 d. nutartis civilinėje byloje). Tai patvirtina ir Lietuvos teismų praktika. Pavyzdžiui teismui nustačius, kad teismas pažeidė CPK normas pranešęs apie teismo posėdžio laiką ir vietą viešo paskelbimo būdu, teismas nenustatė absoliutaus sprendimo negaliojimo pagrindo, nes iš atsiliepimo turinio sekė išvada, kad apie teismo posėdžio laiką ir vietą apeliantas buvo informuotas, nors ir netinkamai (Vilniaus apygardos teismo 2020 m. sausio 14 d. nutartis civilinėje byloje).

Taigi galima daryti išvadą, kad tinkamai nepranešus dalyvaujančiam byloje asmeniui apie teismo posėdžio vietą ir laiką, pažeidžiamos proceso teisės normos ir bylos negalima nagrinėti. Tačiau netinkamas pranešimas ne visada lemia absoliutų sprendimo negaliojimo pagrindą. Iš pačios normos seka išvada, kad net ir tinkamai nepranešus apie teismo posėdį, sprendimas nenaikinamas jei asmuo to nenurodo savo apeliaciniame skunde arba nepaisant to dalyvauja teismo posėdyje. Taip pat iš teismų praktikos analizės galima daryti išvadą, kad net ir tinkamai nepranešus, tačiau iš byloje esančių aplinkybių matant, kad asmeniui faktiškai buvo žinoma apie teismo posėdį, sprendimas tokiu atveju taip pat nenaikinamas. Manytina, kad būtent todėl šio pagrindo formuluotėje nėra įtvirtinta „tinkamai pranešta“.

3.2. Nagrinėjant bylą pirmosios instancijos teisme, buvo pažeistos proceso kalbos taisyklės

CPK 11 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad teismo procesas Lietuvos Respublikoje vyksta valstybine kalba, taigi civilinės bylos nagrinėjamos lietuvių kalba. Proceso kalbos taisyklių laikymasis reiškia, kad asmenims, nemokantiems lietuvių kalbos ar mokantiems nepakankamai, turi būti užtikrinama teisė daryti pareiškimus, duoti paaiškinimus ir parodymus, kalbėti teisme ir pareikšti prašymus gimtąja arba jų mokama kalba, taip pat naudotis vertėjo pagalba (Mikelėnas et al., 2020, p. 94). Taigi asmuo teismo proceso metu gali kalbėti ta kalba, kuria jis geriausiai moka, o asmeniui, kuris nemoka lietuvių kalbos ar

moka ją nepakankamai, valstybės lėšomis garantuojama teisė turėti vertėją. Todėl teismas netikrina proceso dalyvių lietuvių kalbos žinių ir asmens prašymu privalo užtikrinti vertėją (Kauno apygardos teismo 2011 m. kovo 23 d. nutartis civilinėje byloje).

Šio principo įgyvendinimas svarbus tam, kad nebūtų pažeisti ir kiti civilinio proceso principai, tokie kaip žodiškumo principas, šalių lygiateisiškumo principas, teisės būti išklausytam principas, kuriuos pažeidus konstatuojama, kad nebuvo tinkamo proceso pirmosios instancijos teisme.

Iš minėtų normų galima daryti išvadą, kad vertėjo neužtikrinimas valstybinės kalbos nemokančiam asmeniui yra esminis proceso kalbos pažeidimas. Taip pat CPK 113 straipsnio 3 dalyje nurodoma, kad kai dalyvaujantys byloje asmenys, kuriems turi būti įteikti procesiniai dokumentai, nemoka valstybinės kalbos, teismui turi būti pateikti šių dokumentų vertimai į jiems suprantamą kalbą. Todėl kyla klausimas ar proceso kalbos pažeidimas siejamas tik su vertėjo neužtikrinimu ar ir su procesiniais dokumentais. Vienoje byloje apeliantė teigė, kad pirmosios instancijos teismas tyrė ir rėmėsi dokumentais, kurie nėra tinkamai išversti į lietuvių kalbą. Teisėjų kolegija nurodė, kad jos vertinimu CPK 329 straipsnio 3 dalies 2 punkto prasme turimi omenyje tie atvejai, kai asmeniui, nemokančiam valstybinės kalbos, neužtikrinama teisė naudotis vertėjo paslaugomis. Todėl net ir pasitvirtinus nurodytam apeliantės teiginiui, nebūtų pagrindo tokį teismo procesinį veiksma kvalifikuoti kaip proceso kalbos taisyklių pažeidimą (Vilniaus apygardos teismo 2015 m. gegužės 13 d. nutartis civilinėje byloje). Kitu atveju apeliacinės instancijos teismas iš bylos duomenų nustatė, kad apeliantas suprato jam reiškiamus reikalavimus, sugebėjo reikšti atsikirtimus ir savo nuomone byloje nagrinėtais klausimais. Todėl apelianto nurodomi deklaratyvūs argumentai, kad atskiri procesiniai dokumentai buvo pateikti anglų kalba, o apeliantui prašant, teismas atsisakė juos išversti, negali būti laikomi esminiu proceso normų pažeidimu ir absoliučiu sprendimo negaliojimo pagrindu (Kauno apygardos teismo 2019 m. gegužės 28 d. nutartis civilinėje byloje).

Praktikoje dažnai pasitaikantis atvejis, kai apeliantai šiuo pagrindu remiasi nurodydami, kad vertėjas netinkamai atliko vertimą, kad vertimas buvo daromas su klaidomis. Teismai šį pažeidimą vertina atsižvelgdami į tai ar apeliantas, jo atstovas nagrinėjant bylą pirmosios instancijos teisme pareiškė pretenzijas dėl netinkamo vertimo ar ne. Jei pretenzijos nebuvo pareikštos, apeliantas atsakinėjo į klausimus, davė paaiškinimus, teismas konstatuoja, kad tokiu atveju apeliantas suprato procesą ir nekonstatuoja proceso kalbos pažeidimo (Vilniaus apygardos teismo 2014 m. kovo 25 d. nutartis civilinėje byloje). Taip pat klaidingo vertimo nevertina kaip esminio pažeidimo, jei

iš apelianto pateiktų procesinių dokumentų nustato, kad apeliantė moka valstybine kalba (Lietuvos apeliacinio teismo 2009 m. vasario 2 d. nutartis civilinėje byloje).

Teismų praktikoje keli ne valstybine kalba pareikšti žodžiai, kurių nesuprato proceso dalyviai ir kurie nebuvo išversti nesudaro esminio proceso pažeidimo. Pavyzdžiui vienoje byloje teismas konstatavo, kad tai, kad procesiniuose dokumentuose buvo pavartotas lotynų kalbos kilmės žodis „modifikavimas“ ir jis nebuvo išverstas į lietuvių kalbą, negali būti laikoma absoliučių sprendimo negaliojimo pagrindu (Kauno apygardos teismo 2015 m. rugsėjo 16 d. nutartis civilinėje byloje). Kitoje byloje teismas taip pat pažymėjo, kad keli atsakovui išsprūdę rusų kalbos žodžiai negali būti vertinami kaip esminis proceso pažeidimas (Vilniaus apygardos teismo 2015 m. balandžio 2 d. nutartis civilinėje byloje). Manytina tai teisingai formuojama praktika, nes keli nesuprantami ne esminiai žodžiai nereiškia, kad proceso dalyvis negali suprasti proceso eigos, pareikštų reikalavimų ir panašiai.

Taigi šio pagrindo esmė, kad būtų užtikrinta asmens teisė suprasti reiškiamus reikalavimus, kad būtų užtikrinta teisė reikšti atsikirtimus ir savo nuomonę byloje, kad asmuo suprastų proceso eigą. Išanalizavus teismų praktiką galima teigti, kad šio pagrindo konstatavimą lemia ne tik proceso kalbos pažeidimas, bet šiuo pažeidimu turi būti pažeistos ir apelianto teisės, nes jeigu nustatoma, kad apeliantas viską suprato nėra ir pagrindo konstatuoti, kad jo teisės buvo pažeistos. Pavyzdžiui vienoje byloje apeliacinės instancijos teismas nustatė, kad apeliantė supranta lietuvių kalbą pakankamai gerai, nes viso proceso metu pareiškėja į tam tikrus klausimus atsakydavo lietuviškai net nespėjus vertėjui jų išversti į rusų kalbą, todėl negalima daryti išvados, kad nagrinėjant bylą pirmosios instancijos teisme buvo pažeistos proceso kalbos taisyklės (Panevėžio apygardos teismo 2016 m. birželio 14 d. nutartis civilinėje byloje).

Apibendrinant galima daryti išvadą, kad asmeniui teigiant, kad jis nesupranta valstybinės kalbos, privalo būti užtikrinamas vertimas. Tačiau esant tam tikriems proceso kalbos taisyklių pažeidimams, sprendimo negaliojimo pagrindas nėra visada konstatuojamas. Tokiu atveju atsižvelgiama į šio pažeidimo apimtį, pažeidimo sukeltą pasekmę ir pačio asmens, kurio teisės tariamai yra pažeistos elgesį.

4. Absoliučių sprendimo negaliojimo pagrindų sukeliama padariniai

4.1. Sprendimo panaikinimas

CPK 329 straipsnis nustato absoliučius pirmosios instancijos teismo sprendimo negaliojimo pagrindus. Proceso teisės normos, reglamentuojančios procesą kasaciniame teisme atskirų absoliučių sprendimo negaliojimo pagrindų nenumato. Būtų galima galvoti, kad tik apeliacinės instancijos teismas turi teisę panaikinti pirmosios instancijos teismo sprendimą ir gražinti nagrinėti iš naujo, nes CPK 346 straipsnis absoliutaus sprendimo negaliojimo pagrindo kaip kasacijos pagrindo tiesiogiai nenurodo. Tačiau CPK 360 straipsnis nustato, kad ir kasacinis teismas sprendimą ar nutartį panaikina ir perduoda bylą iš naujo nagrinėti pirmosios instancijos teismui, jei konstatuoja būtent šio teismo sprendimo absoliutų sprendimo negaliojimo pagrindą, nurodytą CPK 329 straipsnio 2 ir 3 dalyse.

Neaiškumo įneša ir teismų praktika, kurioje pasisakyta, kad kasaciniame procese apskųstų sprendimų (nutarčių) panaikinimo arba pakeitimo pagrindus reglamentuoja CPK 346 straipsnis, todėl CPK 329 straipsnis, reglamentuojantis apeliacinį procesą, nėra pagrindu kasaciniame procese panaikinti arba pakeisti apskųstą apeliacinės instancijos teismo sprendimą (nutartį) (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. lapkričio 25 d. nutartis civilinėje byloje). Tokia teismo išvada kritikuotina, nes kasacinio teismo praktikoje pripažįstama, kad kasacijos pagrindu pagal 346 straipsnį gali būti esminiai procesiniai pažeidimai, kuriuos nustačius teismo priimtas procesinis sprendimas turi būti besąlygiškai naikinamas (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. kovo 10 d. nutartis civilinėje byloje). Tam tikrų valstybių civilinio proceso normos tiesiogiai nustato, kad absoliutus sprendimo negaliojimas dėl esminių proceso teisės normų pažeidimų yra pagrindas nagrinėti bylą Aukščiausiajame Teisme (pvz. Vokietijos) (Laužikas et.al., 2005, p. 315). Taigi atsižvelgiant į šių pažeidimų reikšmę, kyla klausimas ar nebūtų protinga ir Lietuvoje šių pažeidimų tiesiogiai įtvirtinti kaip kasacijos pagrindo.

Taip pat manytina, kad CPK 353 straipsnis, reglamentuojantis kasacinės bylos nagrinėjimo ribas, turėtų būti papildytas analogiška nuostata, įtvirtinta CPK 320 straipsnyje t.y. kad bylos nagrinėjimo ribas sudaro ne tik skunde nurodyti pagrindai, bet ir absoliučių sprendimo negaliojimo pagrindų patikrinimas. Tokia nuomonė grindžiama tuo, kad kasacinis teismas taip pat *ex officio* turi patikrinti ar sprendimas nepažeidžia viešojo intereso, taigi akivaizdu, kad siekiant apsaugoti viešąjį interesą teismo sprendimas visa apimtimi turi būti peržiūrimas CPK 329 straipsnio 2 dalyje išvardytų absoliučių teismo negaliojimo pagrindų aspektu (Aurių kolektyvas, 2005, p. 418).

Nagrinėjant absoliučių sprendimo negaliojimo pagrindų formuluotes, galima pamatyti, kad kai kurie iš jų suformuoti taip, kad tik pirmosios instancijos teismo padaryti pažeidimai lemia absoliutų sprendimo negaliojimą, pavyzdžiui – pirmosios instancijos teismas nusprendė dėl neįtrauktų dalyvauti asmenų materialiujų teisių ir pareigų. Taip pat santykinai absoliutūs sprendimo negaliojimo pagrindai nurodo, kad asmuo, kurio teisės buvo pažeistos šiuo pažeidimu turi grįsti savo apeliacinį skundą. Todėl gali kilti klausimas kaip kasacinis teismas turėtų elgtis nustatčius, kad apeliacinės instancijos teismas nepranešė apie teismo posėdžio laiką ir vietą ir asmuo, remdamasis šia aplinkybe grindžia savo kasacinį skundą.

Teisės doktrinoje pabrėžiama, kad CPK 360 straipsnis nereiškia draudimo perduoti bylą apeliacinės instancijos teismui nagrinėti iš naujo, jeigu konstatuojamas absoliutus apeliacinės instancijos teismo sprendimo ar nutarties negaliojimo pagrindas (Autorių kolektyvas, 2005, p. 441). Tai gali būti pagrindžiama tuo, kad apeliacinis procesas yra ne kas kita, o civilinio proceso stadija, be jokios abejonės, jame taikomi bendrieji civilinio proceso teisės principai – teismo nešališkumo, procesinių šalių lygiateisiškumo, viešumo ir kiti (Ambrasaitė, 2003a, p. 11). Todėl Konvencijos 6 straipsnio nuostatos taikomos ir apeliaciniam procesui (Driukas et al., 2009, p. 15.).

Taigi galima daryti išvadą, kad absoliutūs sprendimo negaliojimo pagrindai gali reikšti ne tik tinkamo proceso pirmosios instancijos teisme nebuvimą, bet ir tinkamo proceso apeliacinės instancijos teisme nebuvimą. Todėl nėra draudžiama kasaciniame skunde nurodyti absoliutų tiek pirmosios instancijos tiek apeliacinės instancijos teismo sprendimo negaliojimo pagrindą ir kasacinis teismas, atsižvelgdamas į tai ar tinkamas procesas nebuvo užtikrintas tik apeliacinės instancijos teisme ar abejose instancijose, sprendžia bylą gražinti pirmos instancijos teismui ar apeliacinės instancijos teismui. Manytina, kad dėl aiškumo būtų protinga papildyti CPK 360 straipsnį – „Kasacinis teismas sprendimą ar nutartį visą arba iš dalies panaikina ir perduoda bylą iš naujo nagrinėti pirmosios arba apeliacinės instancijos teismui, jeigu yra konstatuojami absoliutūs sprendimo negaliojimo pagrindai“.

4.2. Proceso atnaujinimas

CPK 366 straipsnis tiesiogiai nurodo du proceso atnaujinimo pagrindus, analogiškus absoliutiems sprendimo negaliojimo pagrindams t.y. jei bylą išnagrinėjo neteisėtos sudėties teismas ir jei sprendimu teismas nusprendė dėl neįtrauktų į bylos nagrinėjimą asmenų materialiujų teisių ar pareigų.

Gali kilti išvada, kad tik šie absoliutūs sprendimo negaliojimo pagrindai yra ir proceso atnaujinimo pagrindai. Tačiau remiantis teisės doktrina ir teismų praktika, galima pamatyti, kad ir kiti absoliutūs sprendimo negaliojimo pagrindai gali būti pagrindas atnaujinti procesą. Pavyzdžiui tuo atveju, kai byla buvo išnagrinėta vienai iš šalių tinkamai nepranešus apie nagrinėjimo laiką ir vietą, ir kai sprendimas jau įsiteisėjęs, tokioje byloje galimas proceso atnaujinimas remiantis CPK 366 straipsnio 1 dalies 9 punktu – padaryta aiški teisės normos taikymo klaida (Driukas et al. 2009, p. 350).

Tačiau reikia nepamiršti esminio momento, kad esant aplinkybėms, kurios lemia absoliutaus sprendimo negaliojimo konstatavimą, proceso atnaujinimas remiantis tomis aplinkybėmis galimas tik kai nebuvo galimybės pasinaudoti instancine tvarka. Pavyzdžiui, byloje dalyvaujantis asmuo, nagrinėjant bylą žinojęs, kad teismo sudėtis yra neteisėta, tačiau sprendimo neskundęs nei apeliacine, nei kasacine tvarka, šiuo pagrindu negali reikalauti atnaujinti procesą (Laužikas et al., 2005, p. 358). Žinoma šis reikalavimas taikomas atsižvelgiant į tai, kad apeliacijos teisę turi tik dalyvaujantys byloje asmenys (CPK 305).

Jeigu dalyvaujantys byloje asmenys teise į apeliaciją nepasinaudojo, neištraukti dalyvauti asmenys, kurių teisių ir pareigų klausimas buvo išspręstas sprendimu, turi teisę paduoti byloje prašymą atnaujinti procesą (Driukas et al., 2007, p. 621). Taigi galima situacija, kai dalyvaujantis byloje asmuo paduoda kasacinį skundą, o neištrauktas į bylą asmuo tuo pat metu paduoda prašymą dėl proceso atnaujinimo. Kasacinis teismas yra pažymėjęs, kad vykstant kasacijai, kitų proceso stadijų, taip pat ir bylos nagrinėjimo dėl proceso atnaujinimo, eiga negalima (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2011 m. sausio 31 d. nutartis civilinėje byloje). Manytina, kad toks aiškinimas yra pagrįstas, kadangi teismas bet kokių atveju *ex officio* tikrina absoliučius sprendimo negaliojimo pagrindus, taigi gali panaikinti sprendimą net ir tuo atveju jei niekas šiuo negaliojimo pagrindu nesiremia.

Taip pat reikia pažymėti, kad prašyme atnaujinti procesą byloje, kurioje pasisakyta dėl neištrauktų į bylos nagrinėjimą asmenų materialiujų teisių ir pareigų, nepakanka nurodyti vien procesinio pobūdžio aplinkybes, pareiškėjas turi nurodyti materialiosios teisės norma pagrįstą konkrečią teisę ar įstatymo saugomą interesą, dėl kurių teismas nusprendė, neištraukęs pareiškėjo į procesą, pateikti visus įrodymus ir argumentus, kurie pagrįstų pareiškėjo dalyvavimo įtaką šalių susiklosčiusiems materialiesiems teisiniams santykiams ir teismo sprendimo teisėtumui bei pagrįstumui (Lietuvos apeliacinio teismo 2021 m. sausio 21 d. nutartis civilinėje byloje). Pavyzdžiui teismui nusprendus dėl nekilnojamų daiktų pripažinimo bešeimininkiais, neištraukus į bylą kasatorių, kasatoriai teigė, kad toks sprendimas turi tiesioginę įtaką jų teisėms ir pareigoms, nes tokį sprendimą

teismai vertino kaip pagrindą atsisakyti atkurti nuosavybes teises. Taip pat kasacinis teismas įvertinęs bylos aplinkybes nustatė, kad atnaujinus bylos nagrinėjimą galėtų būti kitaip nuspręsta dėl bylos dalyvių teisių ir pareigų. Remiantis tuo, teismas atnaujino procesą (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. birželio 27 d. nutartis civilinėje byloje). Taigi galima daryti išvadą, kad proceso atnaujinimui dėl neįtrauktų dalyvauti asmenų keliama papildoma sąlyga, kuri nėra keliama konstatuojant absoliutų sprendimo negaliojimo pagrindą.

4.3. Probleminiai aspektai

Perdavus bylą pirmosios instancijos teismui nagrinėti iš naujo, neužkertama galimybė nuo konstatuoto teisės pažeidimo nukentėjusioms šalims, pirmosios instancijos teismui priėmus naują sprendimą (nutartį), vėl pasinaudoti teise jį skusti instancine tvarka – apeliacinės instancijos teismui ir kasaciniam teismui (Autorių kolektyvas, 2005, p. 442). Taigi esant pagrįstam pagrindui naikinti sprendimą dėl absoliučių sprendimo negaliojimo pagrindu tai neabejotai turės neigiamos įtakos proceso trukmei. Gali atsitikti net taip, kad apeliacinei instancijai grąžinus bylą pirmosios instancijos teismui sprendimas vėl bus priimtas pažeidžiant esmines proceso nuostatas, dar kartą bus apskūstas ir dar kartą panaikintas. Pavyzdžiui, ne veltui CPK 71 straipsnio 1 dalis nustato, kad teisėjas negali dalyvauti nagrinėjant bylą pirmosios instancijos teisme, jeigu panaikintas sprendimas, buvo priimtas jam dalyvaujant. Esant tokiai situacijai tai lemtų pakartotinį sprendimo panaikinimą dėl neteisėtos sudėties teismo. Taigi bet kokių atveju be jokios abejonės sprendimo panaikinimas lems pailgėjusią bylos nagrinėjimo trukmę. Tačiau proceso operatyvumo principo ribojamas šiuo atveju pateisinamas teisės į tinkamą procesą principo užtikrinimu.

CPK 313 straipsnis įtvirtina non reformation in peius principą, kuris reiškia, kad apeliacinės instancijos teismas dėl apelianto negali priimti blogesnio, negu yra skundžiamas, sprendimo ar nutarties, jeigu sprendimą skundžia tik viena iš šalių. Šio principo egzistavimas siejamas su būtinybe užtikrinti proceso šalies, abejojančios byloje priimto sprendimo teisėtumu ir pagrįstumu, saugumą, nes suprantama, kad abejojamas, ar bylos nagrinėjimas aukštesnės instancijos teisme dar labiau nepablogins jo padėties, dažnas asmuo nesiryžtų skusti byloje priimto teismo sprendimo (Ambrasaitė, 2003a, p.12). Tačiau reikia pabrėžti, kad kai teismo sprendimas panaikinamas ir perduodamas nagrinėti pirmosios instancijos teisme nelaikoma, kad pažeistas draudimas priimti apeliantui blogesnę sprendimą. Taigi faktiškai pirmosios instancijos teismo sprendimo apskundimas

gali lemti tai, kad galutinis rezultatas bus dar nepalankesnis apeliantui, t.y. grąžinus bylą nagrinėti pirmosios instancijos teisme gali būti priimtas dar nepalankesnis apeliantui sprendimas nei tas, kurį jis skundė. Tokią išimtį lemia būtinumas ginti viešąjį interesą (Driukas et al., 2009, p. 139).

Tokią problemą išskiria ir užsienio teisės mokslininkai, kritikuodami taisyklę, kad pirmosios instancijos teismas nėra saistomas principo *non reformatio in peius*. Šių autorių nuomone, siekiant, kad šis principas atliktų savo užduotį civiliniame procese, panaikinus pirmosios instancijos teismo sprendimą ir perdavus bylą pirmosios instancijos teismui atveju, pakartotiniame pirmosios instancijos teismo procese apelianto teisinė padėtis negali būti bloginama. Sukūrimas situacijos, kai apeliacinį skundą padavęs asmuo būtų tikras, kad jo teisinė padėtis nepablogės tik apeliacinės instancijos teisme, padarytų principo *non reformatio in peius* įgyvendinimą formaliu (Rowinski, 1963 cituotas Maciejevskis, 2009, p. 53). Taigi apeliantas skųsdamas sprendimą turi turėti omenyje, kad teismas gali peržengti apeliacinio skundo ribas ir *ex officio* nustatyti absoliutų sprendimo negaliojimo pagrindą, kuris gali lemti dar nepalankesnę apelianto padėtį. Nors tokį reguliavimą ir pateisina viešasis interesas, tačiau atsižvelgus į tai, kad absoliutūs sprendimo negaliojimo pagrindai paprastai yra padaromi dėl teismo klaidos, galima daryti išvadą, kad teismo padarytos šiurkščios klaidos gali lemti asmens nesikreipimą į apeliacinės instancijos teismą.

Lietuvos civilinio proceso įstatymai tiesiogiai nereikalauja šalies teisinio suinteresuotumo skundžiant sprendimą, tačiau egzistuoja paprotinė taisyklė, kad apeliantas turi būti teisiškai suinteresuotas skundžiamo teismo sprendimo panaikinimu. Doktrinoje nurodoma, kad teisinis suinteresuotumas sprendimo panaikinimu egzistuoja tuo atveju, kai teismo sprendimą skundžiančioji šalis pralaimėjo pirmosios instancijos teismo procesą, t.y. pirmosios instancijos teismas atsisakė tenkinti visus ar dalį jos pareikštų reikalavimų arba jie patenkinti mažesne apimtimi, nei buvo prašoma (Ambrasaitė, 2006, p. 9). Analizuojant absoliučius sprendimo negaliojimo pagrindus matyti, kad įmanoma situacija kai sprendimas materialiaja prasme palankus apeliantui, nors egzistuoja absoliutūs sprendimo negaliojimo pagrindai. Tokiu atveju apelianto teisinis suinteresuotumas visų pirma galėtų būti pagrindžiamas siekiu pasinaudoti tinkamomis teismo proceso garantijomis (t.y. teise į nors vieną teismo instanciją). Visų antra atsižvelgiant į tai, kad kai kurie absoliutūs sprendimo negaliojimo pagrindai yra proceso atnaujinimo pagrindai, apeliantas, nors iš esmės ir patenkintas priimtu teismo sprendimu, gali būti suinteresuotas savo saugumu ateityje, t.y. siekti išvengti galimo proceso atnaujinimo (Ambrasaitė, 2006, p. 11).

Reikia pabrėžti, kad egzistuojant sprendimo negaliojimo pagrindui nereiškia, kad sprendimas savaime yra negaliojantis t.y. šių pagrindų egzistavimą turi konstatuoti teismas.

Šiuo požiūriu svarbus dar vienas padarinys numatytas CPK 760 straipsnyje, kuris reglamentuoja sprendimo įvykdymo atgrėžimą. Nors bendra taisyklė, kad tik įsiteisėjęs sprendimas yra vykdomas, tačiau iš šios taisyklės yra išimčių. Pavyzdžiui skubiai vykdytinas teismo sprendimas vykdomas jam neįsiteisėjus. Taip pat gali susidaryti situacija, kai apskundžiama tik dalis sprendimo, tačiau teismas įpareigotas *ex officio* tikrinti absoliučių sprendimo negaliojimo pagrindų buvimą ir neapskūstojoje sprendimo dalyje (Driukas et al., 2009, p. 158). Tokiu atveju įsiteisėjus neapskūstai sprendimo daliai ir ją įvykdžius, o apeliacinės instancijos teismui nustačius absoliutų sprendimo negaliojimo pagrindą tampa aktualus įvykdyto teismo sprendimo atgrėžimas. Kai kuriose neturtinio pobūdžio bylose sprendimo įvykdymo atgrėžimas apskritai neįmanomas, pavyzdžiui, bylose, kuriose priimtas sprendimas įpareigoja skolininką atlikti arba nutraukti tam tikrus veiksmus, nesusijusius su turto arba pinigų perdavimu (Stauskienė, 2006, p. 77). Tam, kad išvengti šios problemos teismas gali vengti išduoti vykdomąjį raštą tuo atveju jeigu mato, kad sprendimo dalis yra apskūsta. Pavyzdžiui vienoje byloje teismas atmetė ieškovės prašymą išduoti vykdomąjį raštą dėl dalies sprendimo, remdamasis tuo, kad dalis galutinio sprendimo yra apskūsta ir dėl to apeliacinės instancijos teismas turės patikrinti ar nėra absoliučių sprendimo negaliojimo pagrindų. Apeliacinės instancijos teismas konstatavo, kad teismas pagrįstai ir teisėtai atsisakė išduoti vykdomąjį raštą (Lietuvos apeliacinio teismo 2019 m. spalio 21 d. nutartis civilinėje byloje). Taigi dėl tokio teismų požiūrio realiai neįgyvendinama CPK 279 straipsnio 1 dalies nuostata, kuri nustato, kad teismo sprendimo dalis dėl savarankiškų reikalavimų, kuri neapskundžiama apeliaciniu skundu, įsiteisėja pasibaigus apskundimo apeliacine tvarka terminui t.y. vengiama dalinio įsiteisėjimo tam kad išvengti problemų vykdymo procese.

Tačiau manytina, kad šią situaciją būtų galima spręsti atsižvelgiant ir į kitų valstybių teisinį reguliavimą t.y. kad teismo sprendimai vykdomi nedelsiant, nesiejant to su įsiteisėjimu. Pavyzdžiui Ispanijoje iš karto įsiteisėja pirmosios instancijos teismo sprendimas (Nekrošius, 2009, p. 143). Tokiu reguliavimu grindžiami ir Europos Sąjungos Reglamentai. Pavyzdžiui pagal Reglamento, nustatančio Europos ieškinių dėl nedidelių sumų nagrinėjimo procedūrą, 15 straipsnį, sprendimas yra vykdytinas, neatsižvelgiant į galimus apeliacinius skundus. Taigi taip pat nėra reikalaujama sprendimo įsiteisėjimo. Taigi ne kiekvieną kartą pagrįsta būtų tokiu atveju atsisakyti išduoti vykdomąjį raštą. Šiuo aspektu teismas toje pačioje byloje pasisakė, kad teismas kiekvienu konkrečiu atveju turėtų įvertinti būtent toje konkrečioje byloje pareikštų reikalavimų pobūdį, jų savarankiškumą ir galimybę atskirai pradėti vykdymo procesą, apeliaciniu skundu apskūstos sprendimo dalies sąsajas su ta dalimi, dėl kurios apeliacinis skundas nepaduotas, galimybės į vykdomąjį raštą

įrašyti tikslią vykdytiną teismo sprendimo rezoliucinės dalies, susijusios su išieškojimu, formuluotę. Taigi jeigu konstatuojamas tokių reikalavimų savarankiškumas, būtų pagrįsta išduoti vykdomąjį raštą dėl dalies sprendimo, nors ir kita sprendimo dalis apskūsta. Kitu atveju būtų galima susidurti su apeliante siekiu nutolinti vykdymo procesą. Taip pat manytina, kad sprendžiant dėl vykdomojo rašto išdavimo svarbu teismui prognozuoti galimą proceso baigtį t.y. įvertinti ar apeliacinis skundas nėra grindžiamas proceso teisės pažeidimais, sudarančiais pagrindą panaikinti sprendimą, taip pat įvertinti dėl sprendimo įvykdymo galinčią kilti žalą.

Atsižvelgiant į tai, kad būtų nesąžininga reikalauti, kad asmuo mokėtų už šiurkščias teismo padarytas klaidas ir jų ištaisymą instancine tvarka (Mikelėnas et al., 2020, p. 246) CPK 87 straipsnio 1 dalies 9 punktas numato, kad panaikinus sprendimą dėl absoliučių jo negaliojimo pagrindų grąžinamas sumokėtas žyminis mokestis už atitinkamą apeliacinį ir kasacinį skundą. Tokia įstatymo nuostata leidžia asmenims, nebijant patirti finansinių išlaidų kreiptis į aukštesnės instancijos teismą ir užtikrina, kad teismo klaidos bus ištaisytos.

Tačiau įstatyme nėra tiesiogiai įtvirtinta nuostatų dėl kitų išlaidų, turėtų apeliacinės ir kasacinės instancijos teisme atlyginimo, panaikinus sprendimą dėl absoliučių sprendimo negaliojimo pagrindų. Atsižvelgiant į tai, kad absoliutaus sprendimo negaliojimo pagrindo klausimas gali būti keliamas ir kasaciniame skunde, o kasacinį skundą privalo surašyti advokatas (CPK 347 straipsnio 3 dalis), kyla klausimas ar valstybė neturėtų tokiu atveju atlyginti išlaidų už advokato pagalbą surašant apeliacinį ar kasacinį skundą.

Išlaidos už advokato pagalbą gali būti laikomos šalies nuostoliais, atsiradusiais dėl proceso, o nukentėjusios šalies išlaidų atlyginimas yra tapatus civilinei atsakomybei (Simaitis, 2002, p. 111). Taigi manytina, kad tokiu atveju egzistuoja visos civilinės atsakomybės sąlygos pagal Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 6.272 straipsnio 2 dalį t.y. neteisėti veiksmai, žala, priežastinis ryšys ir kaltė. Šiuo atveju kaltė gali būti nustatyta tik tuo atveju, kai padaryta akivaizdžių ir šiurkščių teisės aiškinimo ir taikymo klaidų, kurių kvalifikuotas teisėjas neturėtų daryti, taip pat būtina nustatyti, kad teisėjas, priimdamas procesinį sprendimą, ne tik aiškiai pažeidė įstatymus, bet kad ir kitas teisėjas tokioje pačioje situacijoje būtų pasiėgęs kitaip (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2011 m. balandžio 26 d. nutartis civilinėje byloje). Teismų praktikoje yra atvejų, kai išlaidos už advokato paslaugas panaikinus tiek pirmosios, tiek apeliacinės instancijos teismo sprendimus dėl absoliučių sprendimo negaliojimo pagrindų nėra atlyginamos, nurodant, kad neegzistuoja valstybės civilinės atsakomybės sąlygos (Kauno apygardos teismo 2019 m. spalio 18 d. nutartis civilinėje byloje). Nors šioje byloje apeliantas savo skunduose nurodė ne tik absoliutų

sprendimo negaliojimo pagrindą, bet nurodė ir kitus materialinės teisės normų pažeidimus, taip pat nors išnagrinėjus bylą iš naujo ieškovo reikalavimai vis tiek buvo atmesti, manytina, kad tokiu atveju turėtos išlaidos turi būti atlyginamos. Kaip ir žyminio mokesčio grąžinimo atveju, taip ir šiuo atveju, esminis argumentas pagrindžiantis šią išvadą, kad asmuo neturi mokėti už šiurkščias teismo padarytas klaidas ir jų ištaisymą. Tokią poziciją galima pagrįsti ir naujausia EŽTT praktika, kurioje konstatuota, kad valstybės padarytos klaidos rizika turi tekti pačiai valstybei ir tokios klaidos neturėtų būti ištaisytos suinteresuotų asmenų sąskaita (Europos Žmogaus Teisių Teismo 2020 m. birželio 18 d. sprendimas byloje Černius ir Rinkevičius prieš Lietuvą). Nors šioje byloje konstatuotas EŽTK 6 straipsnio pažeidimas administraciniame procese, kuriame buvo nugincytos valstybės valdžios paskirtos baudos, bet Lietuvos teismai vis tiek atsisakė atlyginti patirtas bylinėjimosi išlaidas, tačiau autorės nuomone tokia taisyklė turėtų būti taikoma ir civiliniame procese. Taip pat manytina, kad toks reguliavimas paskatintu teismus atlikti savo pareigas kokybiškiau ir siekti nedaryti esminių proceso teisės pažeidimų.

IŠVADOS

1. Nors absoliutūs sprendimo negaliojimo pagrindai reiškia esminių civilinio proceso nuostatų pažeidimą, tačiau net ir kvalifikuoti teisėjai nėra apsaugoti nuo klaidų, todėl CPK įtvirtinta išimtinė teismo teisė (pareiga) grąžinti bylą žemesnės instancijos teismui kai nustatomi absoliutūs sprendimo negaliojimo pagrindai užtikrina tiek privatų, tiek viešąjį interesą, kad bus ištaisytos teismo padarytos esminės proceso klaidos ir bus apginta asmens teisė į tinkamą teismo procesą. Tai lemia pareigą tiek apeliacinės instancijos teismui, tiek kasaciniam teismui *ex officio* tikrinti sprendimo teisėtumą absoliučių sprendimo negaliojimo pagrindų atžvilgiu. Tačiau teismų praktikos analizė rodo, kad tokia teismo pareiga ne visada yra įgyvendinama tinkamai ir pagrįstai.
2. Daugelis pažeidimų, kurie lemia absoliutų sprendimo negaliojimo pagrindą, yra padaromi dėl teismo atsainaus darbo, neįsigilinimo į bylą t.y. į bylą neįtraukiami asmenys, kurie turėtų joje dalyvauti, neišsprendžiami pareikšti reikalavimai. Tačiau dabartinis reglamentavimas rodo, kad ir techniniai nesklandumai gali lemti sprendimo panaikinimą t.y. tai, kad byloje nėra teismo posėdžio protokolo ir, kad bylą reikės nagrinėti iš naujo, gali visiškai nepriklausyti nuo teismo veiksmų. Dar kita problema susijusi su tuo, kad įstatyme nėra baigtinio sąrašo atvejų kada teisėjas privalo nusišalinti, nėra išsamiai sureguliuoti rūšinio teisingumo klausimai, o numatyti kriterijai (pagrįsta abejonė dėl teismo šališkumo, ginčo pobūdis) ne visada padeda teisingai išspręsti šį klausimą. Lingvistiškai aiškinant CPK 329 normą, matyti, kad absoliutų sprendimo negaliojimo pagrindą lemia tik visiškas motyvų nebuvimas, visiškas teismo posėdžio protokolo nebuvimas, tačiau pagal teismų praktiką, tiek motyvų, tiek protokolo trūkumai gali būti pagrindas panaikinti teismo sprendimą. Šiuo aspektu teismų praktikoje galima išvelgti problemą, kad nėra aiškios ribos leidžiančios atskirti esminį procesinį pažeidimą nuo procesinio pažeidimo, dėl kurio sprendimas neturėtų būti panaikintas. Tokia problema gali kelti grėsmę, kad sprendimas dėl absoliutaus negaliojimo pagrindo bus panaikintas nepagrįstai arba atvirkščiai.
3. Teismo sprendimo panaikinimas dėl absoliučių sprendimo negaliojimo pagrindų gali sukelti problemų vykdymo procese, todėl teismai vengia sprendimo dalies įsiteisėjimo ir atsisako išduoti vykdomąjį raštą jei dalis sprendimo yra apskūsta. Vykdomojo rašto išdavimas, kai dalis sprendimo yra apskūsta, būtų pagrįstas tik konstatavus neapskūstos sprendimo dalies savarankiškumą, įvertinus ar apeliacinis

skundas nėra grindžiamas proceso teisės pažeidimais, sudarančiais pagrindą panaikinti tokį sprendimą ir grąžinti bylą nagrinėti iš naujo.

4. Absoliutūs sprendimo negaliojimo pagrindai reiškia šiurkščias teismo padarytas klaidas. Todėl atsižvelgiant į tai, kad valstybės padarytos klaidos rizika turi tekti pačiai valstybei, o suinteresuotas asmuo neturi mokėti už teismo padarytų klaidų ištaisymą, pagrįsta teigti, kad panaikinus sprendimą dėl absoliučių sprendimo negaliojimo pagrindų, asmeniui ne tik turi būti grąžinamas žyminis mokestis už apeliacinį ar kasacinį skundą, bet ir atlyginamos išlaidos už advokato suteiktas paslaugas.

ŠALTINIŲ SĄRAŠAS

Teisės norminiai aktai

1. Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija (1950). *Valstybės žinios*, 1995, 40-987.
2. Lietuvos Respublikos Konstitucija (1992). *Valstybės žinios*, 33-1014.
3. Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas (1964). *Valstybės žinios*, 19-139.
4. Lietuvos Respublikos teismų įstatymas (1994). *Valstybės žinios*, 46-851.
5. Lietuvos Respublikos Administracinių bylų teisenos įstatymas (1999). *Valstybės žinios*. 13-308.
6. Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas (2002). *Valstybės žinios*, 74-2262.
7. Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas (2002). *Valstybės žinios*, 36-1340.
8. Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso pakeitimo ir papildymo įstatymas (2011). *Valstybės žinios*. 85-4126.
9. Teisėjų tarybos 2014 vasario 14 d. nutarimas Nr. 13P-22-(7.1.2) „Dėl teismo posėdžių garso įrašų darymo tvarkos aprašo patvirtinimo“. TAR, 1950.

Specialioji literatūra

10. Autorių kolektyvas (2004). *Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso komentaras*. I tomas. Vilnius: Justitia.
11. Autorių kolektyvas (2005). *Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso komentaras*. II tomas. Vilnius: Justitia.
12. Abromavičienė, G. (2007). Civilinės bylos teisingumo teismui aktualūs klausimai. *Jurisprudencija*, 3(93), p. 55-60 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://www3.mruni.eu/ojs/jurisprudence/article/view/2750/2554> [žiūrėta 2021 m. vasario 6 d.].
13. Ambrasaitė, G. (2003a). Apeliacijos esmė ir principai. *Teisė*, 46, p. 7-18 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://etalpykla.lituanistikadb.lt/fedora/objects/LT-LDB-0001:J.04~2003~1367189396691/datastreams/DS.002.0.01.ARTIC/content> [žiūrėta 2021 m. vasario 20 d.].
14. Ambrasaitė G. (2003b). Apeliacinis procesas: pagrindinės civilinio proceso kodekso naujovės. *Jurisprudencija*, 37(29), p. 8-18 [interaktyvus]. Prieiga per internetą:

<https://www3.mruni.eu/ojs/jurisprudence/article/view/3473/3267> [žiūrėta 2021 m. vasario 7 d.].

15. Ambrasaitė, G. (2006). Apeliacinio proceso prielaidos. *Jurisprudencija*, 79(1), 7-15 [interaktyvus]. Prieiga per internetą:

<https://www3.mruni.eu/ojs/jurisprudence/article/view/2920/2723> [žiūrėta 2021 m. vasario 7 d.].

16. Arlikevičiūtė, A. (2018). *Informacinių technologijų taikymas teismų veikloje*. Baigiamasis darbas, socialiniai mokslai, Mykolo Romerio universitetas. Vilnius.

17. Bričkutė, R. (2005). *Absoliutūs sprendimo negaliojimo pagrindai*. Baigiamasis darbas, socialiniai mokslai, Mykolo Romerio universitetas. Vilnius.

18. Burokaitė, Ž. (2013). *Apeliacijos teisės įgyvendinimas: teorinės ir praktinės problemos*. Baigiamasis darbas, socialiniai mokslai, Mykolo Romerio universitetas. Vilnius.

19. Maciejevskis, J. (2009). *Principas non reformationis in peius civiliniame procese*. Baigiamasis darbas, socialiniai mokslai, Vilniaus universitetas. Vilnius.

20. Mikelėnas, V. et al. (2020). *Civilinio proceso teisė. Bendroji dalis*. Vadovėlis. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla.

21. Driukas, A. ir Valančius V. (2005). *Civilinis procesas*. T.1. Vilnius: Teisinės informacijos centras.

22. Driukas, A. ir Valančius, V. (2007). *Civilinis procesas: teorija ir praktika*. Vadovėlis. T. 3. Vilnius: Teisinės informacijos centras.

23. Driukas, A. ir Valančius, V. (2009). *Civilinis procesas: teorija ir praktika*. Vadovėlis. T. 4. Vilnius: VĮ Registrų centras.

24. Idzelytė, I. (2011). *Teisė į teisingą teismą: teorija ir praktika*. Baigiamasis darbas, socialiniai mokslai, Mykolo Romerio universitetas. Vilnius.

25. Laužikas, E., Mikelėnas, V. ir Nekrošius, V. (2003). *Civilinio proceso teisė*. Vadovėlis. T. 1. Vilnius: Justitia.

26. Laužikas, E., Mikelėnas, V. ir Nekrošius, V. (2005). *Civilinio proceso teisė*. Vadovėlis. T. 2. Vilnius: Justitia.

27. Nekrošius, V. (2002). *Civilinis procesas: koncentruotumo principas ir jo įgyvendinimo galimybės*. Vilnius: Justitia.

28. Nekrošius, V. (2009). *Europos Sąjungos civilinio proceso teisė*. Vadovėlis. Vilnius: Justitia.

29. Norkus, R. (2007). *Supaprastintas civilinis procesas*. Monografija. Vilnius: Justitia.

30. Simaitis, R. (2002). *Išlaidų sumokėti už advokato pagalbą atlyginimo problemos*. Teisė, 45, p. 109-123 [interaktyvus]. Prieiga per internetą:

<http://etalpykla.lituanistikadb.lt/fedora/objects/LT-LDB-0001:J.04~2002~1367185674242/datastreams/DS.002.0.01.ARTIC/content> [žiūrėta 2021 m. kovo 26 d.].

31. Stauskienė, E. (2006). Teismo sprendimų įvykdymo atgręžimas. *Jurisprudencija*, 4(82), p. 76-82 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://www3.mruni.eu/ojs/jurisprudence/article/view/2888/2691> [žiūrėta 2021 m. kovo 1 d.].

32. Šumkovska, V. (2012). *Absoliutūs sprendimo negaliojimo pagrindai: teorija ir praktika*. Baigiamasis darbas, socialiniai mokslai, Mykolo Romerio universitetas. Vilnius.

33. Žilvytė, B. (2004). *Apeliacinės instancijos teismo teisė grąžinti bylą iš naujo nagrinėti pirmosios instancijos teismui*. Baigiamasis darbas, socialiniais mokslai, Mykolo Romerio universitetas. Vilnius.

Teismų praktika

Europos Žmogaus Teisių Teismo sprendimai:

34. *Van de Hurk prieš Nyderlandus* [EŽTT], Nr. 16034/90, [1994-04-19]. ECLI:CE:ECHR:1994:0419JUD001603490.

35. *Gautrin ir kiti prieš Prancūziją* [EŽTT], Nr. 38/1997/822/1025–1028, [1998-05-20]. ECLI:CE:ECHR:1998:0520JUD002125793.

36. *Garcia Ruiz prieš Ispaniją* [EŽTT], Nr. 30544/96, [1999-01-21]. ECLI:CE:ECHR:1999:0121JUD003054496.

37. *Kress prieš Prancūziją* [EŽTT], Nr. 39594/98, [2001-06-07]. ECLI:CE:ECHR:2001:0607JUD003959498.

38. *Hirvisaari prieš Suomiją* [EŽTT], Nr. 49684/99, [2001-09-27]. ECLI:CE:ECHR:2001:0927JUD004968499.

39. *Lavents prieš Latviją* [EŽTT], Nr. 58442/00, [2002-11-28]. ECLI:CE:ECHR:2002:1128JUD005844200.

40. *Mežnarić prieš Kroatiją* [EŽTT], Nr. 71615/01, [2005-07-15]. ECLI:CE:ECHR:2005:0715JUD007161501.

41. *Zagorodnikov prieš Rusiją* [EŽTT], Nr. 66941/01, [2007-06-07]. ECLI:CE:ECHR:2007:0607JUD006694101.

42. *Micallef prieš Maltą* [EŽTT], Nr. 17056/06, [2009-10-15]. ECLI:CE:ECHR:2009:1015JUD001705606.

43. *Morice prieš Prancūziją* [EŽTT], Nr. 29369/10, [2015-04-23]. ECLI:CE:ECHR:2015:0423JUD002936910.
44. *Černius ir Rinkevičius* [EŽTT], Nr. 73579/17 ir 14620/18, [2020-06-18]. ECLI:CE:ECHR:2020:0218JUD007357917.
45. *Kaminskienė prieš Lietuvą* [EŽTT], Nr. 48314/18, [2021-01-12]. ECLI:CE:ECHR:2021:0112JUD004831418.

Konstitucinio teismo jurisprudencija:

46. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2001 m. vasario 12 d. nutarimas. *Valstybės žinios*.
47. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. sausio 16 d. nutarimas Nr. 7/03-41/03-40/04-46/04-5/05-7/05-17/05. *Valstybės žinios*.

Bendros kompetencijos teismų praktika:

48. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2000 m. kovo 8 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-271/2000.
49. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2006 m. gegužės 3 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-313/2006.
50. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2006 m. gegužės 15 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-328/2006.
51. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2006 m. birželio 14 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-397/2006.
52. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2007 m. kovo 21 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-117/2007.
53. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008 m. balandžio 30 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-268/2008.
54. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008 m. gruodžio 23 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-608/2008.
55. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010 m. birželio 22 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-287/2010.
56. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010 m. liepos 30 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-343/2010.
57. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010 m. rugsėjo 28 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-359/2010.

58. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010 m. gruodžio 16 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-517/2010.
59. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2011 m. sausio 31 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-22-2011.
60. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2011 m. balandžio 26 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-207/2011.
61. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2011 m. gruodžio 16 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-514/2011.
62. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. gegužės 10 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-210/2012.
63. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. birželio 13 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-312/2012.
63. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. liepos 13 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-369/2012.
64. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. birželio 18 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-320/2013
65. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. birželio 20 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-350/2013.
66. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. rugpjūčio 30 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-444/2013.
67. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. lapkričio 13 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-578/2013.
68. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. lapkričio 20 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-548/2013.
69. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. gegužės 23 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-287/2014.
70. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. birželio 27 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-355/2014.
71. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. vasario 6 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-30-219/2015.
72. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. vasario 13 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-38-969/2015.
73. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. vasario 27 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-105-969/2015.

74. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. vasario 27 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-105-696/2015.
75. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. gegužės 15 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-298-687/2015.
76. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. birželio 12 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-374-378/2015.
77. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. rugsėjo 22 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-479-248/2015.
78. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. lapkričio 25 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-617-611/2015.
79. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. liepos 7 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-346-684/2016.
80. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. lapkričio 18 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-469-313/2016.
81. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. gruodžio 5 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-476-469/2016.
82. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. gegužės 12 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-215-915/2017.
83. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. birželio 13 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-287-690/2017
84. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. birželio 22 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-276-378/2017.
85. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. birželio 30 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-306-248/2017.
86. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. lapkričio 2 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-381-687/2017.
87. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. sausio 3 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-14-1075/2018.
88. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. kovo 28 d. nutartis civilinėje byloje Nr. E3K-3-96-611/2018.
89. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. gegužės 23 d. nutartis civilinėje byloje Nr. E3K-3-201-695/2018.
90. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. birželio 18 d. nutartis civilinėje byloje Nr. E3K-3-234-469/2018.

91. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. birželio 29 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-255-148/2018.
92. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. liepos 19 d. nutartis civilinėje byloje Nr. E3K-3-304-1075/2018.
93. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. spalio 3 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-342-313/2018.
94. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. gruodžio 21 d. nutartis civilinėje byloje Nr. E3K-3-533-969/2018.
95. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. vasario 7 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-1-248/2019.
96. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. balandžio 1 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-123-378/2019.
97. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. balandžio 4 d. nutartis civilinėje byloje Nr. E3K-3-114-1075/2019.
98. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. liepos 9 d. nutartis civilinėje byloje Nr. E3K-3-226-701/2019.
99. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. liepos 10 d. nutartis civilinėje byloje Nr. eCIK-719/2019.
100. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. lapkričio 4 d. nutartis civilinėje byloje Nr. E3K-3-323-695/2019.
101. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. lapkričio 7 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-330-916/2019.
102. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 vasario 6 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-10-1075/2020.
103. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. gegužės 6 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-149-695/2020.
104. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. spalio 27 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-37-823/2020.
105. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. kovo 10 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-49-823/2021.
106. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. kovo 24 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-64-916/2021.
107. Lietuvos apeliacinio teismo 2009 m. vasario 2 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-191/2009.

108. Lietuvos apeliacinio teismo 2009 m. rugsėjo 24 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-1024/2009.
109. Lietuvos apeliacinio teismo 2011 m. rugsėjo 6 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-2345/2011.
110. Lietuvos apeliacinio teismo 2011 m. spalio 11 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-2514/2011.
111. Lietuvos apeliacinio teismo 2012 m. gruodžio 20 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-1428/2012.
112. Lietuvos apeliacinio teismo 2014 m. rugsėjo 11 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2S-1514/2014.
113. Lietuvos apeliacinio teismo 2014 m. spalio 16 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-1759/2014.
114. Lietuvos apeliacinio teismo 2016 m. rugsėjo 1 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-1684-330/2016.
115. Lietuvos apeliacinio teismo 2016 m. lapkričio 3 d. nutartis civilinėje byloje Nr. E2A-693-370/2016.
116. Lietuvos apeliacinio teismo 2016 m. gruodžio 7 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-836-370/2016.
117. Lietuvos apeliacinio teismo 2017 m. gegužės 12 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-284-178/2017.
118. Lietuvos apeliacinio teismo 2017 m. rugpjūčio 22 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-1256-407/2017.
119. Lietuvos apeliacinio teismo 2018 m. kovo 26 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2A-149-241/2018.
120. Lietuvos apeliacinio teismo 2018 m. kovo 29 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-171-186/2018.
121. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. sausio 15 d. nutartis civilinėje byloje Nr. E3K-3-89-915/2019.
122. Lietuvos apeliacinio teismo 2019 m. gegužės 16 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-459-370/2019.
123. Lietuvos apeliacinio teismo 2019 m. birželio 3 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2KT-113-943/2019.
124. Lietuvos apeliacinio teismo 2019 m. spalio 21 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-1477-464/2019.

125. Lietuvos apeliacinio teismo 2020 m. lapkričio 5 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2A-686-464/2020.
126. Lietuvos apeliacinio teismo 2021 m. sausio 21 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-29-370/2021.
127. Vilniaus apygardos teismo 2014 m. kovo 25 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-92-881/2014.
128. Vilniaus apygardos teismo 2015 m. balandžio 2 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-545-232/2015.
129. Vilniaus apygardos teismo 2015 m. gegužės 13 d. nutartis civilinėje byloje Nr. E2A-1870-585/2015.
130. Vilniaus apygardos teismo 2016 m. spalio 20 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-1855-580/2016.
131. Vilniaus apygardos teismo 2018 m. sausio 9 d. nutartis civilinėje byloje Nr. E2S-202-430/2018.
132. Vilniaus apygardos teismo 2018 m. kovo 27 d. nutartis civilinėje byloje Nr. E2A-44-603/2018.
133. Vilniaus apygardos teismo 2019 m. lapkričio 12 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-1332-910/2019.
134. Vilniaus apygardos teismo 2020 m. sausio 14 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-599-340/2020.
135. Kauno apygardos teismo 2009 m. birželio 10 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2S-892-395/2009.
136. Kauno apygardos teismo 2011 m. kovo 23 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2S-632-273/2011.
137. Kauno apygardos teismo 2011 m. balandžio 19 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2S-831-510/2011.
138. Kauno apygardos teismo 2011 m. lapkričio 10 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2S-1911-390/2011.
139. Kauno apygardos teismo 2013 m. liepos 18 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2S-1507-657/2013.
140. Kauno apygardos teismo 2015 m. rugsėjo 16 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-1647-260/2015.
141. Kauno apygardos teismo 2018 m. rugsėjo 18 d. nutartis civilinėje byloje Nr. E2A-1228-230/2018.

142. Kauno apygardos teismo 2019 m. gegužės 28 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-176-260/2019.
143. Kauno apygardos teismo 2019 m. spalio 18 d. nutartis civilinėje byloje Nr. E2A-1432-221/2019.
144. Klaipėdos apygardos teismo 2018 m. balandžio 26 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2S-460-479/2018.
145. Klaipėdos apygardos teismo 2019 m. lapkričio 21 d. nutartis civilinėje byloje Nr. E2S-1638-524/2019.
146. Panevėžio apygardos teismo 2016 m. birželio 14 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-541-544/2016.
147. Šiaulių apygardos teismo 2018 m. sausio 10 d. nutartis civilinėje byloje Nr. E2-507-357/2018.
148. Šakių rajono apylinkės teismo 2015 m. gegužės 22 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-732-829/2015.
149. Specialiosios teisėjų kolegijos 2014 m. rugpjūčio 27 d. nutartis civilinėje byloje Nr. T-102-2014
150. Specialiosios teisėjų kolegijos 2015 m. vasario 19 d. nutartis civilinėje byloje Nr. T-39/2015.
151. Specialiosios teisėjų kolegijos 2019 m. birželio 17 d. nutartis civilinėje byloje Nr. T-39/2019

Kiti šaltiniai:

152. Civilinio proceso kodekso pakeitimo ir papildymo įstatymo projekto aiškinamasis raštas 2009-11-16, XIP-1409.
153. *Civilinių bylų nagrinėjimo ataskaita (apeliacinės instancijos teismuose)*. [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://www.teismai.lt/lt/visuomenei-ir-ziniasklaidai/statistika/106/> [žiūrėta 2021 m. vasario 10 d.].
154. Infolex.lt. *Teismo nepriklausomumas ir nešališkumas*. [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://www.infolex.lt/portal/start.asp?act=news&Tema=54&str=50236/> [žiūrėta 2021 m. vasario 5 d.].

SANTRAUKA

Absoliutūs sprendimų negaliojimo pagrindai

Deimena Uselytė

Magistro darbe analizuojami absoliutūs sprendimo negaliojimo pagrindai, nagrinėjant tiek teisės normas, mokslininkų padarytas išvadas doktrinoje, tiek teismų praktikoje pateiktus išaiškinimus. Absoliučių sprendimo negaliojimo pagrindų nustatymas reiškia esminių civilinio proceso nuostatų pažeidimą, tuo pačiu ir asmens teisės į tinkamą teismo procesą pažeidimą. Siekiant apginti tiek privatų interesą, tiek viešąjį interesą, kad neteisėti sprendimai būtų panaikinti, teismas privalo *ex officio* tikrinti ar nėra absoliučių sprendimo negaliojimo pagrindų ir juos nustačius grąžinti byla nagrinėti iš naujo žemesnės instancijos teismui.

Nors kvalifikuoti teisėjai neturėtų daryti šurkščių procesinių pažeidimų, tačiau per metus dėl šių pažeidimų apeliacinės instancijos teismas panaikina apie 20-40 sprendimų. Atsižvelgiant į tai, kad bylos grąžinimas žemesnės instancijos teismui yra išimtinė teisė, labai svarbus tinkamas šių pagrindų taikymas. Todėl šiame darbe atskleidžiamos pagrindinės kiekvieno absoliutaus sprendimo negaliojimo pagrindo taisyklės.

Taip pat analizuojant teismų praktiką galima pamatyti, kad taikant absoliučius sprendimo negaliojimo pagrindus kyla tam tikrų problemų, kurios nėra analizuotos civilinio proceso doktrinoje. Visų pirma kadangi šie pagrindai reiškia teismo padarytą klaidą, būtų pagrįsta asmeniui grąžinti ne tik žyminį mokesį už apeliacinį/kasacinį skundą, bet ir atlyginti išlaidas už advokato paslaugas jį surašant. Taip pat galima daryti išvadą, kad absoliutaus sprendimo negaliojimo pagrindo institutas yra priežastis dėl kurio teismai vengia dalinio sprendimo įsiteisėjimo.

SUMMARY

Absolute grounds for the Invalidity of Decisions

Deimena Uselytė

This master thesis provides analysis of absolute grounds for the invalidity of decisions, examining both legal norms, doctrine and case law interpretations. Finding of these grounds mean that was damaged essential provisions of civil procedure and the right to due process. On purpose to protect the private and public interest that unlawful decisions would be abolished, the courts *ex officio* must verify absolute ground for the invalidity of decisions and return the case for retrial if they are identified.

Although qualified judges should not commit serious process fault but every year the court of appeal repeal about 20-40 cases because of absolute grounds for the invalidity of decisions. It is very important to know how to properly applied these grounds because the right to refer a case back to a lower court is exception. For this reason in this work disclosed the basic rules for the application of each absolute grounds for the invalidity of decisions.

Analysing case law in the context of these grounds reveals certain problems which are not analysed in others works. In particular, it would be reasonable to argue that not only the stamp duty on an appeal or cassation should be refunded to the person but also the service of a lawyer should be reimbursed because these grounds constitute an error on the part of the court. Also this institute is the reason why the courts avoid the partial entry into force of the decision.